

”Straffa inte kristna barn för misstag i muslimsk skola”

- En kvalitativ textanalys som berör det religiösa klimatet i Sverige och religionskunskapsundervisningen i svensk skola.

Ali Zagros Shohani

Handledare: Maximilian Broberg
Ämneslärarprogrammet - Religion III
HT2022
Södertörns Högskola

Abstract

The aim of this study is to examine the different types of challenges and struggles that religious students face in the Swedish school system, more specifically the different struggles that occur within the Swedish subject of religious studies. This will be done by analysing different types of opinion forming articles that expresses how religious students are excluded from the subject and the school environment. The questions that will lead this study and determine which direction of development it will take, are the following.

1. What are the problems and challenges being expressed in each of the opinion forming articles?
2. Do the different types of religious traditions problems and challenges that are more characteristic for their own specific situation?
3. How can these problems and challenges that are identified within opinion forming articles, be depicted, and further understood through the Kittelmanns operationalization of secularity/secularism?

When it comes to the opinion forming articles that will be examined, a demarcation has been made to articles that concerns the Abrahamic religions, i.e., Judaism, Christianity, and Islam. These articles will be examined with a qualitative text analysis and more specifically, with the methods of qualitative text condensation and discourse analysis. Karin Kittelmann has in her thesis (2015) concluded that a secular discourse exists within the classroom for the subject of religion within the Swedish schools, and that the secular discourse perpetuates itself as a hegemonic position. This study will use Kittelmanns operationalization of secularity and secularism to analyse the articles to further understand how the classroom environment relates to a society that has been strongly described as secular. The conclusion this study makes is that a strong secularism is present within the classroom for the subject of religion in Sweden, but also that this presence is crucial for understanding the secularity of Sweden.

Key words: Religious education, religious free-schools, secularism, secular discourse, secularity.

-	En kvalitativ textanalys som berör det religiösa klimatet i Sverige och religionskunskapsundervisningen i svensk skola.	1
1. Inledning		4
1.1 Syfte		6
1.2 Frågeställningar		6
1.2.1 Diskurs		7
2. Tidigare forskning		8
2.1 Sekularisering & undervisning		8
2.2 Religion & medierapportering		11
3. Bakgrund		16
3.1 Det religiösa klimatet i Sverige		16
3.2 Den svenska religionsundervisningen		17
3.3 Det mångkulturella Sverige		18
3.4 Religiösa elevers attityd till religionskunskapsundervisningen		20
4. Metod		21
4.1 Systematisk textkondensering		21
4.2 Diskursanalys		22
4.3 Material		23
5. Teori		26
6. Resultat		29
6.1 Opinionsbildande artiklar som berör kristendomen		30
6.2 Tydlig sekularism, främst bland lärare som ska ansvara för elevernas trygghet		30
6.3 Religiösa friskolor med konfessionell profil och vikten den bär för religiösa elever		31
6.4 Svenska skolans misslyckande av att inkludera alla elever och religionskunskapsämnet som inte lever upp till sitt syfte och uppdrag		32
6.5 Opinionsbildande artiklar som berör judendomen		33
6.6 Antisemitism		33
6.7 Skolor som bortförklarar och inte tar situationen på allvar		35
6.8 Judiska elever som känner att de behöver dölja sin religiösa identitet		36
6.9 Opinionsbildande artiklar som berör islam		36
6.10 Islamofobi (främst hos religiösa friskolor som har muslimsk profil)		37
6.11 Religiösa friskolor och hur de muslimska pekas ut som syndabocken		38
7. Analys		40
7.1 Problemområden och utmaningar för religiösa elever i skolgången		40
7.2 Analys av artiklarna som berör kristendomen och kristna elever		41
7.3 Analys av artiklarna som berör judendomen och judiska elever		42
7.4 Analys av artiklarna som berör islam och muslimska elever		43
7.5 Kittelmans operationalisering ur ett större helhetsperspektiv		45

8. Diskussion	46
8.1 En sekulär diskurs som intar en hegemonisk position, religiösa elever och behovet av religiösa friskolor	46
8.2 Att närma sig klimatet av den svenska religionsundervisningen med intersektionella glasögon	48
9. Sammanfattning och slutsats	50

1. Inledning

Det svenska religionskunskapsämnet är utan tvekan den svenska skolans mest kontroversiella och omdebatterade ämne. Med en omstridd historia som involverat alla möjliga frågor, behov och ställningstaganden för olika folkgrupper av hela samhället, har detta ämne lyckats med att skildra det svenska samhället i stort och speglat dess demografiska samhällsutveckling (Hartman 2009, s.83). Ämnets unika historia har lämnat ett permanent fotavtryck på den svenska skolan som präglar religionskunskapsämnet än idag, ett fotavtryck vars form fortfarande är synligt i modern tid (Harman 2009, s.87). Med en senare samhällsutveckling som kännetecknas av multikulturalitet och nya religiösa minoriteter i Sverige, kräver religionskunskapsämnet en anpassning som var inkluderande för resten av det svenska samhället. Sverige i modern tid står inför nya utmaningar och det gör även religionskunskapsämnet, som historiskt sett varit ett område i skolan som speglar de större utmaningarna för det svenska samhället (Lorentz & Bergstedt 2018, s.341).

Ett fenomen som varit återkommande för mig inom min kontakt med religionskunskapsämnet är ett konfliktfyllt möte mellan olika uppfattningar av religion. Främst för lärarna som är ansvariga för utbildningen, men även motstridiga elever som inte är tillmötesgående för innehållet som skolämnet presenterar. Dessa är elever som kännetecknas av att avvisa skolans undervisning av religion, och håller envist fast vid sina tidigare erfarenheter av religion utanför klassrummet. En generell motivering från eleverna som upplivar denna konflikt är hur eleverna känner att religionerna de identifierar sig själva med, blir missrepresenterade inom innehållet för undervisningen. En ytterligare faktor är även att de religiösa eleverna upplever ett klassrumsklimat som alierar de från sin religiösa identitet i kontakt med religionskunskapsundervisning, vilket medför ett utanförskap för dem.

Fenomenet som ligger bakom denna konflikt i klassrummet är vad denna studie vill utforska och förstå djupare, genom att undersöka formulerade argument och perspektiv utifrån opinionsbildande artiklar som berör religion, skola, unga elever och identitet bland olika religiösa traditioner. För att sedan samla ihop ett innehåll som uttrycker denna problematik. Detta för att senare anknyta den problematiken till ett större helhetsperspektiv i hopp av att bilda en djupare förståelse, till vilka bakgrundsfaktorer som producerar detta fenomen inom den svenska skolan. Titeln för denna uppsats är lånad från en debattartikel med samma namn. Publicerad i Expressen den 8:e mars 2018, av Bo Nyberg och Lars Brandström.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att med hjälp av olika opinionsbildande artiklar som är skrivna om religiositet och religiösa elevers uttryckta upplevelser inom den svenska skolan, kunna bilda en förståelse för vilken tillvaro dessa artiklar målar upp för religiösa elever. Detta i samband med vilken problematik religiösa elever bemöter under sin skolgång, i relation till deras religiösa identiteter. Syftet är även att utforska detta område inom olika religiösa traditioner i Sverige, för att bilda en djupare förståelse för om det skiljer sig åt emellan olika religiösa traditioner. Ifall det nu finns en åtskiljande problematik för olika religiösa traditioner som uttrycks enligt de opinionsbildande artiklarna, karaktäriserar sig det då annorlunda beroende på vilken religiös tradition det är inom detta område? Detta område handlar främst om religiösa elever som upplever ett utanförskap inom religionskunskapsundervisningen, hur deras skolgång påverkas av detta utanförskap och de bakomliggande faktorerna som producerar detta uttryckta utanförskap som religiösa elever syftar på. Syftet med uppsatsen är även att fördjupa sig inom alla de ovannämnda delarna som producerar detta område inom den svenska skolan, och försöka kontextualisera det i ett större helhetsperspektiv för att få en djupare förståelse för detta område.

Dessa artiklar kommer att undersökas och analyseras med hjälp av Karin Kittelmann Flensners avhandling *Religious Education in Contemporary Pluralistic Sweden* (2015), främst Kittelmanns (2015) framställning av en *sekulär diskurs* som positionerar sig som en *hegemoni* i klassrummet av religionskunskapsundervisningen och hur religiösa elever påverkas av den. Även Kittelmanns operationalisering av *sekularism* och *sekularitet* är centrala ramverk för denna uppsats.

1.2 Frågeställningar

1. Vilka problem och utmaningar uttrycks i de respektive opinionsbildande artiklarna?
2. Enligt de opinionsbildande artiklarna, har de olika religiösa traditionerna problem och utmaningar som är mer kännetecknande för specifikt deras situation?
3. Hur kan dessa problem och utmaningar som lyfts i de opinionsbildande artiklarna, skildras och förstås genom Kittelmanns operationalisering av sekularitet/sekularism?

1.2.1 Diskurs

Kittelman (2015) definierar termen *diskurs* som ett specificerat vis att resonera kring, närma sig och förstå olika företeelser. Detta leder till att när ett fenomen resoneras kring och närmas utifrån ett särskilt perspektiv, då kommer vissa områden främjas genom att de understödjer utgångspunkten som en särskild diskurs baseras på och intar en fördelaktig position. Medan det i samma fall kan leda till att andra områden enligt en särskild diskurs missgynnas och positioneras som mindre angelägna, då signifikansen av dessa missgagnade områden inte är kompatibla med den grundläggande utgångspunkten för diskursen. I grund och botten handlar *diskurser* om att språket är centralt för att konstruera innebörden av en mening, vad som anses vara meningsfullt varierar på sammanhang. Denna beskrivning förmedlar inte att allting är språk, men att all mening skapas genom och utifrån språk. I ett nötskal kan det beskrivas som att, olika ord och fraser bär olika betydelser och signifikans i olika diskurser. Utifrån detta perspektiv existerar det inga positioner eller utgångspunkter som kan beskrivas som neutrala, utan snarare menar detta perspektiv att alla förklaringar av verkligheten är ett uttryck för ett specifikt perspektiv som har en särskild utgångspunkt i vad som anses vara värdefullt eller inte, i relation till utgångspunkten (Kittelman 2015, s.282–283).

2. Tidigare forskning

2.1 Sekularisering & undervisning

En stor inspirationskälla bakom denna uppsats grundar sig i Karin Kittelmanns avhandling *Religious education in contemporary pluralistic Sweden* (2015). I denna avhandling lyfter Kittelmann (2015) en sekulär diskurs och ett ateistiskt ställningstagande som en genomsyrande norm inom klassrummen för religionskunskapsundervisningen, både hos eleverna men att det även är någonting som lärarna upprätthåller. Kittelmann (2015) framlyfter att det finns en sorts underliggande överenskommelse mellan eleverna och lärarna, att denna norm och detta ställningstagande tillåter de att bibehålla en 'neutral' position när de undersöker religion (Kittelmann 2015, s.117). Detta fenomen grundar sig i vad Kittelmann (2015) betonar som en diskurs och norm i klassrummet, vilket speglar en större sekulär och ateistisk hegemoni som det svenska samhället lever med. Denna synpunkt hävdar Kittelmann (2015) genom att vad som anses vara ett uppenbart och naturligt perspektiv att tala om religion i klassrummen för religionskunskapsämnet, förfaller inom en norm som gör det tillåtande att tala om hur saker är och bör vara. På så vis exkluderas alternativa perspektiv och sätt att tala om religion på, detta är vad Kittelmann (2015) kännetecknar som en sekulär diskurs vilket skapar en hegemoni i klassrummen för det svenska religionskunskapsämnet (Kittelmann 2015, s.107).

En annan väsentlig aspekt av Kittelmanns (2015) avhandling visar är en generell attityd till att betrakta ateism som det normala. Kittelmann (2015) menar även att denna attityd som centraliserar ateismen som det normala alltid står i kontrast till det onormala, vilket i detta fall blir religionen inom ett binärt utgångssystem som sträcker sig från normal till religiös (Kittelmann 2015, s.119). Det visades sig att båda elever och lärare hade synvinkeln av att hålla en ateistisk utgångspunkt tillät dem att hålla en neutral position, detta synsätt formulerades med en uppenbar och självklar attityd som inte ifrågasattes. Det visades sig även att detta ställningstagande motiverades av att religiositet associerades med att vara ointelligent och inskränkt, genom att identifiera sig med det ateistiska hade den distinktionen förtydligats och separerats för lärarna och eleverna (Kittelmann 2015, s.117–118). I detta klassrum associerades ateism med sanning, tydlighet och en sorts direkt attityd som inte tillät sig bli lurad av sagolikhade berättelser, utan som kunde se "verkligheten" för vad den är även om "verkligheten" var dystert, som att det inte finns något liv efter döden. Kittelmann (2015) lyfter en historisk anknytning av att den attityden som går att finna i detta klassrum av att bibehålla en sekulär position som distanserar sig ifrån religion, går historiskt tillbaka till idéer från

upplysningstiden. Under upplysningstiden var det viktigt för religionskritiker att tydliggöra sina sekulära ställningstagande från den religiösa makten som var regerande under den tiden, men Kittelmann (2015) betonar hur dagens maktförhållanden vilket kännetecknas av pluralism och mångfald ser annorlunda ut idag.

Att klassrummet och den dynamiken som finns ser ut som det gör idag, menar Kittelmann (2015) att det går att tolka på olika vis. Första tolkningen går att finna att klassrummet var fyllt med en majoritet som identifierade sig med ateism både elever och lärare, denna majoritet kan även spegla svenska samhället i form av sekulariseringens ökning. Andra tolkningen går att finna genom att i klassrummet fanns det elever som identifierade sig som religiösa, troende eller till en specifik religiös tradition, men att dessa elever inte vågade öppet uttrycka det eller positionera sig själva med sin religiösa tradition i helklass. Trots det var dessa elever mer bekväma att uttrycka och samtala om det i mindre grupper eller inom privata konversationer, detta i sig går att tolka som en begränsning av att uttrycka en position som inte infaller inom den sekulära sfären. Det som även gör den sekulära diskursen mer tydligt i klassrummet är hur uppenbart och öppet det är för både lärare samt elever att uttrycka en ateistisk position, vilket infaller i en hegemoni. Ur ett diskursanalytiskt perspektiv existerar det inga ”neutrala” positioner, ett ateistiskt ställningstagande i relation till en sekulär diskurs skapar även en attityd och ett perspektiv att förstå religion ifrån (Kittelmann 2015, s. 119–120).

En väsentlig aspekt av hur vedertagen denna föreställning om religion är, och hur det resoneras i klassrummet är vad Kittelmann (2015) lyfter inom den sekulära diskursen och även vad Kittelmann (2015) benämner som ”historiens bästa tid”. Detta vis att resonera kring religion kännetecknas främst av föreställningen av att det moderna samhället är den mest utvecklade civilisationen i historien, detta uppvisas i hur förekommande en diskussion i klassrummet var som bidrog med från både elever och lärare. Denna diskussion karaktäriserades främst genom ett försök till att definiera vad religion ”är” vilket kännetecknades av en konstant jämförelse av att sätta religion i en historisk kontext, för att sedan jämföra religion med historia i form av tidigare levnadssätt men även jämföra religion med det moderna samhället. Ur dessa diskussioner visade det sig att associera religion med okunskap och förtryck var en vedertagen föreställning bland många elever, samt föreställningen av att det moderna samhället är mycket mer upplyst och utvecklat än de tidigare samhällena som beskrevs som mörka och ignoranta. Det var även vanligt att religion beskrevs som någonting uråldrigt och associerades med maktutövande över människor som var mindre bildade, religion beskrevs även som någonting

som eventuellt kunde ha fyllt en funktion tidigare i historien men som många elever inte förstod sig på i modern tid och varför människor är religiösa idag (Kittelmann 2015, s.109).

Utifrån denna utgångspunkt försökte vissa lärare förklara religion ur ett evolutionärt perspektiv som att religionen en gång fyllde en viktig funktion för människans utveckling, men lärarna menade även att människan har utvecklats så långt bortom denna period i historien att religionen inte var en nödvändighet längre. Detta sätt att skildra och förklara religion på antydde även att människan i dess moderna tidevarv lever i en tid där dess evolutionära utveckling nästintill fulländats. Kittelmann (2015) menar att dessa narrativ och förklaringar av att religion har en funktion av att beskriva religiösa människor som ”den andre” och att idén om ”den andre” (icke-västerlänningar) är lägre ner på en evolutionär utvecklingshierarki för att de håller fast vid religiösa läror som beskrivs som primitiva, har en historisk förankring i antropologiska studier. I dessa studier ansågs religionen av de som studeras att vara mer primitiv än religionen av den som studerar, Kittelmann (2015) menar att spår av dessa studier har lämnat sina avtryck för eleverna i klassrummet och influerat diskursen som uppstår i klassrummet mellan eleverna och lärarna. Denna föreställning har en linjär tidsförståelse och menar att ju längre tiden går desto mer utvecklar människan rationalitet, logik och ett förnuft som överstiger tidigare samhällen, på så vis har religion tillskrivits motsatsen till att som anses vara civiliserat och rationellt i modern tid, där religion anses vara ett fenomen förbipasserat dess funktion hos människan (Kittelmann 2015, s.110).

Ytterligare en väsentlig faktor till den sekulära diskursen handlar om individualismen och vilken värderande betydelse den bär på i Sverige, föreställningen av den egna individen och dess självständighet var anknuten till den sekulära diskursen. En förekommande föreställning var att religion associerades med tvång och att religiösa människor inte var kompatibla med individualismen, eftersom religion diskuterades som ett kollektivt system vilket krävde att alla måste anpassa sig efter bestämda läror, regler, ritualer. Religiösa människor beskrevs som personer som inte kan tänka eller agera för sig själva, utan snarare beskrevs religiösa människor som personer som måste följa bestämda regler för allting. Att på något vis agera med association till religion eller Gud var inte välkommande, ifall en ville uppfattas som en självständig och modern svensk som levde i individualismens anda. Även elever som bekände sig till en religion eller religiös tro, betonade vikten av att de själva får välja vad som de anser vara rätt för dem inom sin egen religion och tro (Kittelmann 2015, s.130–131).

I denna klassrumsdiskurs ansågs individen vara den högsta makten där religiösa doktriner ifrågasattes och beskrevs som märkliga, Kittelmann (2015) menar att diskursen i dessa klassrum hade ersatt tron på Gud till tro på människor. Teologi hade ersatts med antropologi och individualismen beskrevs som mer utvecklad där det ansågs vara mycket mer ”utmanande” att bilda sin egen tro och sina egna värderingar, än att simpelt följa bestämda trossatser. Detta synsätt på religion som motiverades av att ”bara blint tro på en Gud” grundade sig i att försöka finna en förklaring till varför en större del av världen tror på Gud och tillägnar sina liv till det, i klassrummet beskrevs anledning till religion som mänsklig svaghet medan att vara individualistisk och forma sin egen trosuppfattning ansågs vara mer utvecklat (Kittelmann 2015, s.134–135).

2.2 Religion & medierapportering

En annan central källa för denna uppsats ligger i Mia Lövheims artikel *The Swedish Condition: Representations of Religion in the Swedish Press 1988–2018* (2019). Med denna artikel vill Lövheim (2019) undersöka de förändringar och den kontinuiteten som uppstått bland olika rapporteringar inom svenska nyhetsblad, mellan årtalen 1988, 2008 och fram till 2018. I denna artikel uppvisar Lövheim (2019) med hjälp av olika internationella undersökningar, hur Sverige sticker ut i jämförelse med andra skandinaviska länder. I form av att Sverige karaktäriseras som mer sekulär när det kommer till religiös tro i offentligheten och den svenska befolkningens religiösa praktik, att Sverige har en mindre central anslutning mellan religion och nationell identitet, samt ha en högre tolerans till invandring och mångfald (Lövheim 2019, s.272). Den teoretiska utgångspunkten som är centralt i Lövheims (2019) artikel och som mycket av vad analysen utgår ifrån, är en aktuell debatt som går att beskriva som; en sorts sammansmältning av samspelet som existerar i relation mellan religion, media, kultur och samhälle samt hur alla dessa faktorer påverkas av varandra. Lövheim (2019) lyfter hur denna debatt uppmärksammar en aktivt pågående sekulariseringen när det kommer till den allmänna befolkningens syn på religion, hur religion bemöts i offentligheten, statusen bland religiösa organisationer, samt hur religion blivit ett ständigt återkommande ämne inom media och politiken. Genom att uppmärksamma denna debatt i sin artikel vill Lövheim (2019) uppvisa hur resonemanget kring religion i media har utvecklats fram tills det moderna samtalsklimatet (Lövheim 2019, s.273).

När Lövheim (2019) går tillväga för att analysera det insamlade materialet och kartlägga de tendenser Lövheim (2019) finner i sin artikel, utgår hon ifrån tre stycken centrala teorier som referensram för att framhäva sina analytiska slutsatser. Den första teorin kallas för *komplexitetsteori*, vilket är ett perspektiv som utgår ifrån att olika förändringar inom olika samhällsinstitutioner är sammanhängande, men att varken en linjär tidsförklaring eller parallella tendenser inom respektive institution kan ge en helhetsbild. Således erbjuder *komplexitetsteori* ett ramverk till att studera religiösa omställningar som inte inskränker det hela till en simpel förklaring av en enstaka anledning eller generella tendenser, utan snarare till att bilda ett mer kontextuellt tillvägagångsätt till att närma sig området och där inflytandet mellan olika nivåer och ojämna förändringsmönster över tid är i fokus. Det andra ramverket Lövheim (2019) använder sig av är *sekulariseringsteori*, vilket är relevant för detta fall till att tydliggöra religionens plats i det svenska samhället och ifall religion i nyhetsartiklarna blir representerade som ett privat eller offentligt fenomen. För att fördjupa resonemanget kring detta ramverk betonar Lövheim (2019) två koncept av *individualitet* och *offentligt verktyg*, för att kunna dissekera samt tydliggöra generella tendenser och förekommande normer inom nyhetsartiklarna. Ifall nyhetsartiklarna antar och utgår ifrån att *individualitet* är den generella normen som representerar religion utifrån en kontext där det fria valet står centralt, eller ifall *offentligt verktyg* är vad som står centralt och representeras där religion beskrivs i en kontext vilket det medför till samhällets allmännytta. Det sista ramverket Lövheim (2019) använder sig av är *religiös mångfald* som blivit allt mer uppmärksammat under senare tid, detta ramverk är till för att erbjuda en möjlighet till att fördjupa sig mer in i resonemanget kring ifall Sverige verkligen är ett sekulärt samhälle eller ett samhälle med religiös mångfald (Lövheim 2019, s.273–274).

Det Lövheim (2019) lyckas komma fram till är att mellan åren 1988–2008 uppdagas det en förökad synlighet av religion inom svenska pressen, speciellt närvarande i denna förökning är islam. Religion blev även mer närvarande på ett nationellt plan när det kom till politiska debatter gällande demokrati, integration och mänskliga rättigheter. Lövheim (2019) menar att denna utveckling som uppvisar en större synlighet av religion i den svenska mediapressen, utmanar en radikalt sekulär position då religion som ett debattämne blivit separerad för debatten gällande utmaningar inom den svenska offentligheten. Av det insamlade materialet fanns det ett genomsyrande tema som handlade om att uttrycka religionens roll inom ett pluralistiskt och demokratiskt samhälle. Detta genomsyrande tema medför en större representation inom debatten för vilka områden och ämnen som religion stod i kontrast till. I

detta fall handlade det till stor del om religiös mångfald och vad som uppfattades som det svenska samhällets historiska kärnvärderingar, vilket i de allra flesta fallen handlade om jämställdhet och individens frihet. En problematisering som lyfts av Lövheim (2019) i hennes artikel är att religiösa aktörer som representerade minoritetsreligionerna i Sverige, var mycket mer begränsade till mängden delade nyhetsartiklar tillskillnad från aktörer som representerar den protestantiskt lutheranska kyrkan, vilket är majoritet i Sverige (Lövheim 2019, s.276).

När det sedan kommer till Lövheim (2019) att skildra de utvecklingar och förändringar av religion inom den svenska mediapressen mellan årtalen 2008–2018, i kontrast till 1988–2008 är det en del förändringar och utvecklingar som blir synliga. En av de mest märkvärdiga Lövheim (2019) uppvisar är att begreppen ”religion” som helhet och ”islam” är mycket mer närvarande inom nyhetsartiklarna än vad kristendomen är vilket inte var fallet under de förra årtalen 1988–2008, och att andra religiösa traditioner nämns knappt. En annan märkvärdig utveckling är att artiklarnas fokusområde har mest att göra med religion och samhälle samt dess offentliga uttryck, dessa typer av artiklar var frekventa tillskillnad från andra artiklar som handlar om religion som en personlig tro. Dessa artiklar fokuserar mest på nationella händelser och problemområden, samt representerar religion som ett offentligt fenomen i Sverige. Lövheim (2019) har utifrån det insamlade materialet och analytiska slutsatser, lyckats kategorisera fyra stycken huvudområden som är återkommande av artiklarna (Lövheim 2019, s.279). 1. *Religiösa friskolor*, 2. *våld och trakasserier i religionens namn*, 3. *offentliga uttryck av religionsfrihet* och 4. *Religion som individuell tro*.

När det kommer till de teman och utvecklande trender av religionsportättering i svenska mediapressen mellan 2008–2018 är en tydlig utveckling hur majoriteten av artiklarna handlar om religion in samhället, speciellt med hur frekvent islams roll i det svenska samhället omnämns. För att sätta det insamlade materialet i relation till Lövheims (2019) analytiska ramverk av *sekulariseringsteori* och *religiös mångfald*, kommer Lövheim (2019) fram till att artiklar uppvisar snarare en tendens av ”både och” snarare än ”antigen eller”. *Religiös mångfald* är utgångspunkten för porträtteringen av de dominanta temana som fokuserar på religiösa friskolor och religionens roll i offentligheten. Dock menar Lövheim (2019) att föreställningen om sekulariseringen som en central utgångspunkt för anordnandet av en allmän plats, samt individens och kollektivets rättigheter tydligt genomsyrar hur artiklarna är konstruerade. Dessa spänningar överlappar varandra i dessa artiklar när det kommer till frågeställningen, ifall *religiös mångfald* utmålas som en tillgång eller ett problem för det svenska samhället. Lövheim

(2019) framlyfter att väldigt få av de artiklarna som användes som underlag närmade sig religion som en tillgång för det svenska samhället, utan det var snarare en större majoritet som presenterade religion som ett problem för det svenska samhället. Lövheim (2019) menar att det finns en större tendens för dessa nyhetsartiklar att fokusera på *religiös mångfald* som ett problem för svenska samhället, speciellt i samband till integrationsfrågor. Religion blir i ett dominerande antal av dessa artiklar porträtterat som ett problem som överträder mänskliga rättigheter, speciellt bland kvinnor och barn men även ofta sammankopplade till fundamentalistiskt våldsamma former av religiös kontroll (Lövheim 2019, s.282).

Lövheim (2019) menar att en trend som medföljt från 2008 intill 2018 och fortfarande behåller en dominant position, det är att religion diskuteras som ett bekymmer för den svenska offentligheten. Lövheim (2019) menar att en korrespondens för denna trend kan vara en fortsättning från förra årtiondet av att inkludera religion som en del av större politiska debatter snarare än att vara en separat faktor i samhället ur en sekulär kontext. En slutsats Lövheim (2019) drar utifrån artiklarnas innehåll av detta är ett sorts avvikande från *religiös mångfald* som en ny etablerad verklighet i det svenska samhället, samtidigt som sekularisering ur en traditionell kontext inte längre är en antagbar utgångspunkt som en distinkt separation av religion ifrån offentligheten inom artiklarnas porträttering. Detta påvisar att inom svenska mediapressen finns det en medvetenhet om *religiös mångfald*, dock menar Lövheim (2019) att en *religiös tolerans* verkar vara mer tvetydig när det kommer till artiklarna som hon undersökt inom den svenska mediapressen. En tydlig tendens på detta är att när religion och den *religiösa mångfalden* porträtteras inom dessa nyhetsartiklar ställs de oftast med spänningar gentemot jämställdhet och individuell frihet, vilket anses vara svenska kärnvärderingar. Ytterligare en del av denna tendens som fortsätter inom 2018 klimatet av Lövheims (2019) analyser är att religionens porträttering i artiklarna, fokuserar mycket på praktiska ting som religiösa friskolor, religiös klädsel och kvinnobehandling snarare än en ett offentligt samtal om religionens synlighet.

Lövheims (2019) analys visar hur islam exemplifieras och anknyts med beteenden som anses vara problematiska och destruktiva, mycket mer än vad kristendomen görs. Trots att det finns artiklar skrivna av muslimska skribenter som kritiserar en del av de handlingarna som gjorts i religionens namn, är detta fortfarande en minoritet och överskuggas oftast av andra artiklar. Med detta vill Lövheim (2019) uppmärksamma att det finns en sorts ”konditionerad tolerans” av religiös mångfald, speciellt när det kommer till islam under 2018-undersökningen (Lövheim

2019, s.287). En avslutande slutsats Lövheim (2019) drar är att dessa nyhetsartiklars representation av religion i offentligheten alltid är sammanknutna till förändringar inom den politiska opinionen i Sverige, samt den juridiska debatten inom Europeiska unionen gällande religionsfrihet inom monoreligiösa och sekulära länder. Således är denna nya synlighet av religion i Sverige inramad efter konsekvenserna för en sekulär stat. Lövheim (2019) lyfter hur konstruktionen av religion som ett socialt problem är unikt för religion i sig, då andra sociala problem formuleras och hanteras inom media, politik och juridiska systemen (Lövheim 2019, s.289).

3. Bakgrund

3.1 Det religiösa klimatet i Sverige

David Thurfjell har i sitt verk *Det gudlösa folket* (2015) gjort en uppföljning av den historiska uppkomsten och utvecklingen av religion i Sverige, och frågan; ”är Sverige världens mest sekulariserade land?” står centralt inom verket. Att förstå den svenska sekulariseringen utifrån svenskarnas livsåskådningar och trosföreställningar är en plats att börja ifrån, Europakommissionen verkställde år 2005 en enkätundersökning vars syfte handlade om att insamla underlag för att bilda en förståelse av uppfattningar och värderingar i Europa. En frågeställning i den undersökningen löd ”tror du att det finns en Gud?” och enbart 23 % av svenskarna svarade affirmativt till den frågeställningen. Detta är en markant distinktion till skillnad från det europeiska genomsnittet som i den undersökningen ligger på 52 %, (Thurfjell 2015, s.24).

Trots dessa siffror som är anknutna till svenskarnas trosuppfattning, finns det en komplex verklighet många svenskar lever i. Thurfjell (2015) menar att många svenskar i hög utsträckning uttrycker och påvisar i allmänhet en snarare skeptisk inställning till religion, och att det offentliga samtalet oftast genomsyras av en mildare religionskritik. Samtidigt är det många andra svenskar som behagar en tolerant inställning som kan beskrivas som ambivalent, då den kännetecknas av en sorts diffus tro som är personlig på ”något större” i kombination med en respekt för vissa vedertagna ritualer men inget större intresse för kunskapsinnehållet. Thurfjell (2015) lyfter en paradoxal förhållning av svenskarnas förhållning till religion då de generella attityderna som tidigare nämnts samexisterar, är det även ett stort antal svenskar som är medlemmar i religiösa samfund, hela 79 %. Detta är även ett komplex fält att studera sekularisering inom som Thurfjell (2015) lyfter, eftersom 44 % av svenska befolkningen är betalande medlemmar i religiösa samfund men inte är religiösa i fråga om tro, självbild eller praktik. Samtidigt som de svenskar som är fullt ut sekulariserade i form av att inte vara personligt religiösa eller medlemmar i religiösa samfund, inte uppgår till mer än 15 % av den svenska befolkningen (Thurfjell 2015, s.29).

En ytterligare synpunkt som bygger vidare på Thurfjells (2015) synpunkter och underlag, går att finna hos Linda Vikdahl i hennes artikel *A lot is at stake. on the possibilities for religion related dialog in a school, in Sweden* (2019). I denna artikel erbjuder Vikdahl (2019) ytterligare ett perspektiv på religionens plats i det svenska samhället, hon lyfter Thurfjells definition av

de *post-sekulära kristna* i Sverige för att försöka sätta fingret på fenomenet. Vikdahl (2019) menar att denna definition tydliggör det paradoxala förhållningssättet svenskar har till religion, genom att de flesta inte beskriver sig själva som religiösa men ändå är en större andel fortfarande medlemmar i religiösa församlingar, specifikt Svenska Kyrkan. Detta i samband med att många svenskar inte heller beskriver sig själva som religiösa, men fortfarande deltar i kristna högtider, ritualer och andra aspekter av den kristna kulturen (Vikdahl 2019, s.5).

3.2 Den svenska religionsundervisningen

Jenny Berglund hävdar i sin artikel *Swedish Religion Education, Objective but marinated in Lutheran Protestantism* (2013), att en central aspekt till att närma sig det svenska skolsystemet och dess undervisning ligger i att förstå den svenska välfärdsstaten. Sveriges välfärdsstat är baserad på en modell vilket vilar på statliga institutioner som erbjuder sociala tjänster, samtidigt som en privatsektor upprätthålls. Denna modell har även implementerats intill hur det svenska skolsystemet är uppbyggt, då det finns kommunala skolor och friskolor vilket är skattefinansierade där elever får bevistas i kostnadsfritt. En del av dessa friskolor har även religiösa profiler som grund och med konfessionella inriktningar för hur skolan arbetar, även religiösa organisationer kan få ekonomiskt stöd för en del av deras aktiviteter. Utbildningssystemet har varit en central del inom modellen för den svenska välfärdsstaten ända sedan slutet av 1800-talet, då avsikten varit att försöka inkludera den hela nationella befolkningen (Berglund 2013, s.167).

Trots att religionskunskapsämnet har en lång historia av konflikter och kontrovers i form av mycket politiska diskussioner och uppmärksamhet i media, bibehåller ämnet ingen speciell roll eller högre status inom den svenska skolan. Likt alla andra skolämnen i den svenska skolan är det ett obligatoriskt skolämne för alla elever, dock blir religionskunskapsämnet inom den svenska skolan unikt när det sätts i större kontext och jämförs med hur andra europeiska länder har valt för modell till att undervisa i ämnet. Det som skiljer sig i relation till den större delen av Europas modell för religionsundervisning är att föräldrarna kan välja bort ämnet för sina barn om inte undervisningen överensstämmer med familjens värderingar. Andra länder i Europa har även en modell där föräldrar kan kräva att barnen får en undervisning som är i enlighet med familjens religiösa traditioner. Syftet bakom att religionskunskapsämnet blivit obligatoriskt i det svenska skolsystemet har Skolverket motiverat till att det ska vara i enlighet med Europakommissionens mänskliga rättigheter. Detta är gjort i förtroendet av att så länge Sverige och det svenska skolsystemet kan erbjuda sina framtida medborgare en

religionsundervisning som utförs i ett objektiva och pluralistiska vis. Detta är vad som kännetecknar och utmärker svensk religionsundervisning speciellt i relation till resten av Europa, att den svenska undervisningen är icke-konfessionell (Berglund 2013, s.173).

Med allt detta sagt har dock undervisningen inom religionskunskapsämnet av det svenska skolsystemet, inte varit fritt från kontroverser. Mycket av kritiken och frågesättningarna som har lyfts mot religionskunskapsämnet har grundat sig inom konfessionella perspektiv. Många av de debattörer och kritiker mot religionskunskapsämnet som tillhör olika religiösa traditioner och konfessionella riktningar, hävdar att den icke-konfessionella religionskunskapsundervisningen inte är neutral och undervisar om religion, utan att det snarare är en sorts utbildning in till och socialisering av ateism och sekularisering. Detta är ett av huvudargumenten många föräldrar använt för att rättfärdiga etableringen av religiösa friskolor, samt att deras barn ska kunna få ta del av en utbildning som inte vilseleder eleverna bort från de religiösa värderingarna familjerna besitter. Detta är ett fenomen som även försvaras av Europakonventionen (Berglund 2013, s.173).

3.3 Det mångkulturella Sverige

Hans Lorentz & Bosse Bergstedt skriver i verket *Interkulturell religionsdidaktik* (2018), hur det under 1950 och 1960-talets Sverige påbörjades en ökad immigration av människor och kulturer utanför Norden som bosatte sig i Sverige och påbörjade sina nya liv, detta hade en naturlig konsekvens av att barnen till dessa familjer började på svenska för- och grundskolor. Denna period i svensk historia banade vägen för nya utmaningar och områden inom den svenska skolan, att forma en utbildning som skulle få det funka för alla elever på skolan som även speglades av nya folkgrupper som med tiden skulle sammanvävas in som en del av det svenska samhället. Mot slutet av 1980-talet etablerades en ny politisk utvecklingsriktning inom det svenska samhället som betonade inkludering och mångfald, istället talades det om ett *mångkulturellt samhälle* som välkomnande kulturell mångfald vilket skulle upprättas inom samhället och skolan (Lorentz & Bergstedt 2018, s.324). Fram tills denna bejakning av ett mångkulturellt samhälle fanns det en rad olika utmaningar i den svenska skolan. Under tidigt 1970-tal talades om invandrarfientlighet och diskriminering, två begrepp som blev välkända i Sverige under den tiden. Svensk massmedia började rapportera om diskriminerande tendenser med en invandrarfientlighet, som dök upp bland offentliga mötesplatser och arbetsplatser.

Detta ledde till att staten initierade diskrimineringsutredningar för att motverka dessa tendenser, genom dessa utredningar framkom information som blev offentlig för Sverige men som varit välbekant för de som arbetat inom skolan. Att i den svenska skolan arbetades det med vad som hade kategoriserats till två typer av elever, svenska elever och invandrarelever. Bakom denna kategorisering fanns det en jämförelse av svenskkultur och invandrarkultur, vidare i 1980-talet användes dessa begrepp för att diagnostiserades invandrarelever med deras beteenden, handlingar och agerande i vad som ansågs grunda sig i invandrarkultur, genom att ”kulturalisera” orsaken bakom beteendet ansågs problemet vara löst under denna tid. Från åren 1945–1980 fanns det som en grundregel inom de svenska skolorna att all skolpersonal skulle hjälpa ”avvikande invandrarelever” att bli ”vanliga elever”, med benämning ´vanlig´ i detta fall menades att övergå från att vara ”invandrarelever” till att bli ”svenska elever” (Lorentz & Bergstedt 2018, s.330).

För att spola fram tiden till att se vilken utveckling som sker mellan skolan och samhället efter årtalet 2010, lyfter Lorentz & Bergstedt (2018) följande. Författaren Pirjo Lahdenperä har i sitt verk från år 2015 *Skolledarskap i mångfald* kritiserat hur den tre års långa rektors- och skolledarutbildningen som tillhandahålls av staten, fortfarande har som utgångspunkt att i första hand assimilera elever med utländsk bakgrund till att bli svenska elever. Pirjo menar även att det nationella uppdraget utbildningen förmedlar att skolan ska arbeta med, grundar sig i en monokulturell modell och likhetsideal som liknar en nationalistisk diskurs. Pirjo argumenterar för att det krävs ett genuint värdegrundsarbete och paradigmskifte som går från en monokulturell grund, till en genuint mångkulturell mall som blir den nya grunden, vilket arbetar med ett interkulturellt förhållningsätt till alla elever inom den svenska skolan (Lorentz & Bergstedt 2018, s.341).

En annan väsentlig aspekt av de utmaningar som uppstått efter 2010 handlar om följande. Statistiska Centralbyrån publicerade år 2017 en befolkningsstatistik som visade att den största minoritetsgruppen i Sverige idag, är människor som härstammar ifrån Syrien. Vad detta innebär för Sverige är att landets största minoritetsgrupp har arabiska som modersmål och bär på en annorlunda religion som i stora drag skiljer sig ifrån den kristendomen som historiskt sätt verkat i Sverige. Detta innebär annorlunda förutsättningar för svenska skolan att bemöta och arbeta med i modern tid (Lorentz & Bergstedt 2018, s.342).

3.4 Religiösa elevers attityd till religionskunskapsundervisningen

Carina Holmqvist Lidh skriver i verket *Interkulturell religionsdidaktik* (2018) om religiösa elevers upplevelser och förhållningssätt till religionskunskapsundervisningen. En huvudpoäng som Lidh (2018) lyfter inom undervisningen, är hur den dominanta diskursen inom religionskunskapsundervisningen förfrämjar den egna traditionen. Vad detta innebär är att det ställer religiösa elever inför en position där eleverna känner sig förfrämda inför sin egen religiösa tradition, sättet som undervisningen presenterar elevernas egen religiösa tradition stämmer inte överens med hur eleverna själva har lärt sig om den.

Utöver detta bär undervisningen även en potentiell risk att framställa religionerna som märkliga, obegripliga och otydliga, vilket drabbar religiösa och icke-religiösa elever till att vara mindre intresserade till att lära sig om ämnet. Med senare tid har det lyfts mer forskning som indikerar till att religiösa elever finner religionskunskapsundervisningen problematisk, eftersom de inte kan relatera till innehållet som framställs. Både i form av att framställningen av deras egen religiösa tradition inte är bekant för dem, men även att stereotypiska narrativ, bilder och föreställningar om religionen är vad som dominerar inom undervisningen. Detta har som potential att på längre risk försvåra en fördjupad förståelse för en religiös tradition, både för icke-religiösa elever som får en problematisk förståelse av den religiösa traditionen, men även elever som positionerar sig inom den religiösa traditionen (Holmqvist Lidh 2018, s.95).

Malin Löfstedt skriver i verket *Barn i religionerna värld* (2011) om den potentiella faran av att *exotisera* undervisningen, vad detta innebär är att läromedel och lärare fokuserar på att presentera religioner och livsåskådningar som något konstigt och avvikande. Att det som är annorlunda med religionerna betonas och domineras i undervisningen, istället för det allmänmänniska. Detta riskerar att skapa distans mellan eleverna och ämnet där fördomar om religioner spås på och bidrar till minskad förståelse för religionerna, vilket går emot en stor del av huvudsyftet med religionskunskapsämnet (Löfstedt & Gunner 2011, s.216).

4. Metod

En väsentlig aspekt bakom valet av metod för denna uppsats handlar om, att undersöka hur olika religiösa grupper uttrycker och förhåller sig till en sekulär diskurs som genomsyrar hela det svenska samhället. För att kunna studera och bearbeta de uttryckliga förhållningssätten de olika religiösa grupperna förmedlar, har denna aktuella studie valt att utgå ifrån och studera opinionsbildande artiklar som upplyser problematiken respektive opinionsbildande artikel uttrycker. Därför har en avgränsning gjorts till att närma sig detta område. Den första avgränsningen gjordes till vilket mediaarkiv som materialet skulle undersökas efter, denna uppsats har gjort sin efterforskning på mediearkivet 'Researcher' mellan åren 2022–2019 och använt de artiklar som dykt upp i 'Researcher Retrievers' mediearkiv under den treårsperioden. Den andra avgränsningen gjordes till specifikt vilka religiösa grupper i Sverige som det skulle undersökas efter, utifrån sökresultatet och innehållet som finns på 'Researcher' mediearkiv var det de abrahamitiska religioner som nämndes mest under uppsatsens eftersökningar, alltså judendomen, kristendomen och islam.

Dessa tre religioner är de som var mest återkommande under eftersökningsprocessen och jag valde utifrån den observationen att avgränsa materialinsamlingen för denna uppsats till det. Materialet består av nio stycken opinionsbildande artiklar jämnt fördelade mellan respektive religion, alltså tre opinionsbildande artiklar om kristendomen, tre opinionsbildande artiklar om judendomen och tre opinionsbildande artiklar om islam. Valet av metod för denna uppsats karaktäriserades främst av innehållet som samlades in och det urvalet som gjordes av opinionsbildande artiklar som underlag för en fördjupad analys.

4.1 Systematisk textkondensering

Malterud (2014) hävdar att i en undersökning ska inte en metod bestämmas i förväg, utan snarare bör den metod som är mest tillämplig till undersökningens syfte, i form av relevansen metoden medför för de problemställningar undersökningen vill rekognoscera och vilka frågeställningar undersökningen vill besvara (Malterud 2014, s.34). Enligt Malterud (2014) bygger kvalitativa metoder på teorier som berör tolkning och mänskliga erfarenheter, kvalitativa metoder ses som vetenskapliga verktyg och strategier som är tillför att försöka på ett systematiskt vis kunna insamla, organisera och genom tolkning närma sig textmaterial. Detta kan karaktäriseras genom källmaterial i skrift, resonemang eller observationer. Syftet med detta tillvägagångssätt är att studera innehållsmaterialet ur ett större helhetsperspektiv som

berör kulturella och sociala fenomen, för att bilda en vidareutvecklad förståelse för hur det studerande ämnesområdet upplevs och beskrivs inom sin samtid (Malterud 2014, s.31).

Malterud (2014) menar även att målet med kvalitativa metoder handlar om att förstå, snarare än att förklara. Att eftersöka och värdera kunskap som kan belysa hur ett fenomen är uppbyggt och hur det förhåller sig till annat runtomkring sig i vardagen (Malterud 2014, s.34). Utifrån denna beskrivning kommer detta insamlade material som ett resultat analyseras utifrån en kvalitativ innehållsanalys, mer specifikt kommer den särskilda metoden vara systematisk textkondensering. Detta innebär att textmaterialet som ska analyseras har systematiskt bearbetats flera gånger ideligen, både som helhet men även i avgränsade delar i ett försök till att försäkra att ingenting i materialet tas ut ur kontext. Malterud (2014) hävdar att ett av huvudsyftena bakom den systematiska textkondenseringen går tillbaka till en av grundstenarna som influerat framväxten av de kvalitativa metoderna. Det fenomenologiska ramverket, är till som ett analytiskt hjälpmedel för att främja personen som är ansvarig bakom undersökningen till att bli medveten om sina egna värderingar, erfarenheter och sin livsvärld i relation till undersökningsområdet.

Malterud (2014) belyser även hur kvalitativa tillvägagångsätt ofta vilar på att finna väsentliga och essentiella känneteckna inom de fenomen som människor väljer att studera, detta görs ofta genom att människor placerar sin egen förförståelse på fenomenet de vill studera och på den data de samlar in för att granska. Genom att använda sig av systematisk textkondensering förhåller sig undersökaren i ett tillstånd av självvransakan och ett reflekterande förhållningssätt till sitt område för att bli medveten om sina egna tendenser och inte placera större vikt vid sina egna tolkningsramar (Malterud 2014, s.115). Detta är främst vad jag som skribent till denna uppsats har försökt arbeta flitigt med under skrivningsprocessen, att bli medveten om vad som gör att jag velat producera denna text i grunden och vad jag hoppas kunna belysa genom att få den gjord, i relation till materialet jag samlat in och förutsättningarna som jag granskar innehållet ifrån. Att jag reflekterar över mitt förhållningssätt till detta område och inte inskränks till mina personliga tolkningsramar samt tillåta denna studie presenteras med genuina tillvägagångsätt.

4.2 Diskursanalys

Detta tillvägagångsätt av att närma sig detta område med kvalitativa metoder har främst inspirerats av diskursanalys, denna aktuella uppsats kommer inte göra en riktig diskursanalys

men närmar sig sitt analysområde med en diskursanalytisk anda. Vad det innebär för denna uppsats är att det inte kommer utföras en gedigen eller klassisk form av diskursanalys, dock kommer det finnas spår av språkanalyser som ställs i relation till maktdynamiker. Bergström & Bohreus (2018) sammanfattar diskursanalys med två centrala teoretiska utgångspunkter, den första teoretiska utgångspunkten handlar om språkets konstituerande roll. Denna teoretiska utgångspunkt menar att språket aldrig kan uppfattas eller användas som ett neutralt medel för kommunikation, eller att ord bär på meningar som har en inre universell betydelse. Språket i sig kan aldrig vara ett medel som ska representera en objektiv sanning eller verklighet, språket ses istället som ett perspektiv som erbjuder en synvinkel till att förstå världen. I denna utgångspunkt centraliseras en infallsvinkel av att utforska språkets konstituerande sida, att betydelsen av språk och ord alltid är beroende på i vilken kontext de dyker upp, och hur de används. Att bära en konstituerande syn för språk innebär att vara öppen för att olika tolkningar och förutsättningar, är vad som utgör grunden för varför vissa kunskaper anses vara mer värda än andra i olika språkanvändningar. Även att sökandet efter en viss kunskap som anses vara värdefull och erkänd som den ”rätta” kan influeras av den språkliga utgångspunkten (Bergström & Bohreus 2018, s.255).

Den andra teoretiska utgångspunkten handlar om makt, diskursanalys är även ofta sammanvävd med att bryta ned maktrelationer. En återkommande utgångspunkt som är central för diskursanalys i samband med maktrelationer handlar om vem som har rätt att uttala sig om vad, ofta är detta vad diskursanalys försöker förtydliga ur ett maktperspektiv. En annan central aspekt av diskursanalys inom maktrelationer handlar om olika diskursers konflikter med varandra, och viljan till att etablera sin egen diskurs som den mest dominant. Dessa två utgångspunkter är djupt sammanvävda med varandra, språket består alltid genom att vara en del av och fortsätter konstrueras genom särskilda praktiker som alltid utvecklas, dessa praktiker har alltid implikationer för hur sociala praktiker och maktrelationer utvecklas (Bergström & Bohreus 2018, s.255–256).

4.3 Material

Alla av de utvalda artiklarna som presenteras nedan är hämtade ifrån ´Researcher Retrievers´ mediearkiv, urvalsprocessen gjordes av att experimentera sig fram med mediearkivet. Flera sökord användes som var relevanta för ämnet och området denna uppsats ville utforska, sökord som b.la. ”Religionsundervisning”, ”Religiösa friskolor” och ”Religiös utanförskap” var de

sökorden som insamlingsprocessen för materialet började med. Efter att ha skummat igenom ett antal sidor för varje sökord och läst en del av de artiklar som uppstod i sökorden, började det bli tydligt att sökorden hade sina för- och nackdelar med innehållet som uppsatsen behövde för att bilda sitt material. Efter ett tag beslutades det att det sista och optimala sökordet för denna uppsats fick bli ”Religiösa elever”, detta sökord fick upp ca 3000 artiklar som sträckte sig över ungefär 200-sidor. Efter att ha kollat igenom alla sidor och gjort ett omdöme för de artiklarna som dök upp, var det slutligen 9 stycken artiklar som valdes ut, jämnt fördelade mellan varje abrahamitisk tradition som är en del av världsreligionerna.

En ytterst angelägen aspekt att ha i åtanke när det kommer till att närma sig, analysera och presentera vad dessa artiklar uttrycker. Det är att dessa är opinionsbildande artiklar som påverkas av de självständiga skribenterna bakom, vilket innefattar att det kan finnas agendor, tendenser och förutfattade meningar som skribenterna bär och kan tillåta de påverka vad som uttrycks i artiklarna, (o)avsiktligt. Även fast elever intervjuas i de utvalda opinionsbildande artiklarna och uttrycker en utsatthet i svenska skolan, ligger det ett avgörande ansvar hos skribenten hur detta uttrycks. Detta är något som kommer hållas i åtanke och aktivt omarbetas när dessa artiklar sedan analyseras, speciellt i relation till den utvalda metoden av systematisk textkondensering.

Nummer.	Datum.	Tidning.	Artikel.	Skribent.
1	2020/02/18.	Svenska Dagbladet (SvD).	”Många unga kristna upplever sig kränkta”	Anders Arborelius, Daniel Alm, Benjamin Dioscoros Atas, Antje Jackelén, Karin Wiborn,

2	2020/09/15.	Dagens Nyheter (DN).	<i>”Den sekulära normen i skolan marginaliserar kristna elever”.</i>	Johan Eddebo, Per Ewert, Sven Magnusson.
3	2020/02/26.	Svenska Dagbladet (SvD).	<i>”Skandal att kristna barn mobbas – av sina egna lärare”.</i>	Josefin De Gregorio.
4	2021/03/03.	Världen idag.	<i>”Unga judar i Malmö: Vi angrips i skolan”.</i>	Eva Janzon.
5	2021/02/26.	Dagen.	<i>”Judar i Malmö väljer bort vissa skolor”.</i>	Joakim Lundgren.

6	2022/12/03.	Svenska Dagbladet (SvD).	<i>”Antisemitism i Stockholms skolor – som en kniv i magen”.</i>	Karin Thurfjell.
7	2020/01/05.	ETC.	<i>”Stoppa diskrimineringen av muslimer”.</i>	Mikail Yüksel. Lotta Slim. Karima Abdou.
8	2021/11/20.	Expressen.	<i>”Varför denna hetsjakt på muslimska friskolor?”</i>	Bilan Osman.
9	2020/02/20.	Dagens Arena.	<i>”Kommunal muslimmobbing”</i>	Jan Hjärpe.

5. Teori

Denna studies teoretiska ramverk utgår främst ifrån och analyseras ur sekulariseringsteori. Teorin kommer att definieras och utforskas med hjälp av Marta Axners avhandling (2013). Denna teori har sina rötter i upplysningstiden och bygger på en grundläggande debatt gällande religion som ett privat eller offentligt fenomen. Ett av huvudsyftena bakom denna debatt var ambitionen av att separera religionens inflytande från det centrala politiska styret, i västvärlden har detta främst kännetecknats genom kyrkans avtagande som den centrala makten. I den moderna världen har studerandet av religionens plats i samhället blivit genomsyrade och kännetecknade av normativa idéer, som utgår ifrån att religion är ett privat fenomen, eller åtminstone bör vara det. Denna utgångspunkt har inte alltid tydliggjorts inom det vetenskapliga fältet eller bland politiska och samhällsliga debatter, gällande politiska doktriner av sekularism, den historiska processen av sekularisering eller kategorin av det sekulära. Detta klimat leder till en pågående debatt om religionens plats i offentligheten, med diffusa utgångspunkter och tvetydiga distinktioner som inte alltid är särskilt välartikulerade. Med detta sagt går det i ett nötskal att definiera den klassiska sekulariseringstesens från 60-talet med en enda mening, modernitet leder till religiös nedgång. (Axner 2013, s.31–32).

En fördjupad skildring av sekulariseringsteorin görs av Casanova (1994) som ifrågasätter det universella och linjära konceptet av sekulariseringen, och menar att det behöver särskiljas på olika processer som tillsammans bildar vad som vedertagna termer beskrivs som sekularisering. Den första processen Casanova (1994) lyfter handlar om strukturell differentiering av institutionella förändringsprocesser som leder till att varje institution i det moderna samhället blir allt mer separerade och specialiserade, där de hamnar i en speciell plats med spetsfundiga uppgifter. Inom denna process har religiösa institutioner tappat sin plats som generella aktörer i samhället och istället kännetecknats som enbart religiösa profiler, vilket leder till att religionen förminskas till en mer marginell plats och tappar sitt inflytande i relation till andra institutioner. Den andra processen handlar om nedgången av tron på religiösa dogmer och praktiserandet av religion utifrån en individuell nivå. Den tredje processen handlar om privatisering av religion i den bemärkelsen av att religionen upphäves från offentligheten, speciellt civilsamhället.

Av dessa tre utvecklingsprocesser menar Casanova (1994) att enbart den första processen har en immanent anslutning till moderniseringen, de två andra processerna är inte nödvändigtvis anslutna till moderniseringen på samma vis och behöver studeras separat (Axner 2013, s.33).

Ett annat teoretiskt perspektiv som är värdefullt i denna kontext är *religiös komplexitet*, detta perspektiv utmanar de linjära och hierarkiska utgångspunkterna som kännetecknat mycket av sekulariseringsteorin menar Furseth (2018). *Religiös komplexitet* kan beskrivas som ett metateoretiskt koncept som hänvisar till en samtidig närvaro av flera stycken religiösa utvecklingsriktningar vilket samexisterar på olika nivåer i samhället, dessa trender kan även vara motsägelsefulla gentemot varandra trots att de samexisterar. Mer specifikt vill detta perspektiv synliggöra ett mer utbrett fenomen av religionens roll i samhället, som samexisterandet av religionens nedgång och religionens tillväxt på samhälls- och individuella nivåer, samt de mångfacetterade religiösa uttrycken respektive nivå befinner.

Furseth (2018) menar att de skandinaviska länderna är fulla av motsägelsefulla tendenser av religionens plats i samhället, exempelvis en tydligt utökad sekularisering av den nordiska befolkningen tillsammans med differentieringen av religion på en statlig nivå. Samtidigt som det finns växande närvaro av religion som ett debattämne på en högre politisk nivå, en tydligare synlighet av religion inom media och rapporteringar, samt en avprivatisering av religion inom civilsamhället. *Religiös komplexitet* är enligt Furseth (2018) ett väsentligt teoretiskt verktyg i detta fall, eftersom det erbjuder en möjlighet att synliggöra dessa utvecklingsriktningar ställa de mot varandra och försöka finna hur de är sammanlänkade (Furseth 2018, s.16).

Denna uppsats kommer använda sig av och utgå ifrån Kittelmanns (2015) operationalisering av begreppet *sekularitet* och *sekularism*. Kittelmann (2015) använder sig utav begreppet *sekularitet* deskriptivt som ett resultat och hänvisning till de teoretiska delarna av sekulär teori som vill förstå religionens roll i det moderna samhället. Kittelmann (2015) använder sig utav begreppet *sekularism* som ett ideologiskt och normativt ställningstagande, vilket kan beskrivas som antireligiös och som uppmanar till att den offentliga sfären bör särskilja religion bort ifrån att bli ett offentligt uttryck (Kittelmann 2015, s.17). Jag kommer använda mig av Kittelmanns (2015) operationalisering av sekularitet och sekularism som ett teoretiskt ramverk för att analysera de opinionsbildande artiklarna, för att se ifall Kittelmanns (2015) utgångspunkt kan erbjuda en ingång till att förstå detta område en aning djupare.

En utmaning jag lär stöta på som jag vill förtydliga, handlar om att trots distinktionen som Kittelmann (2015) gör mellan sekularitet och sekularism, är båda två djupt sammanvävda med varandra och bygger i de allra flesta fallen på varandra. Det lär bli en större utmaning att tydligt

kunna åtskilja dem med en markant distinktion, när de oftast rör sig med och sammanvävs med varandra. Ett genuint försök kommer göras för att tydliggöra distinktionen mellan båda delarna, men även hur de påverkas av varandra.

6. Resultat

6.1 Opinionsbildande artiklar som berör kristendomen

När det gäller de opinionsbildande artiklarna som berör kristendomen och religiösa kristna elever som ska undersökas i denna uppsats, är det två stycken artiklar av tre som hänvisar till en rapport av Sverige Kristna Råd ”Unga troende i samhället” (2020). Denna rapport uppvisar att varannan kristen elev känner sig kränkt för sin tro och att det inte är ovanligt att lärarna är de som kränker eleverna, vilket resulterar i att många av de religiösa eleverna känner att de behöver dölja den troende sidan av deras identitet. Den tredje opinionsbildande artikeln som berör kristendomen och kristna elever hänvisar till en rapport av Claphaminstitutets ”Kränkt för sin tro” (2020), denna rapport lyfter en grundläggande inställning som finns i skolmiljön men som inte är särskilt explicit, nämligen en dominant sekulär norm som medför en intolerans på skolan. Dessa två rapporter är vad de opinionsbildande artiklarna centraliserar sina synpunkter och argument utifrån, trots att det är två olika rapporter som sträcker sig emellan tre stycken opinionsbildande artiklar finns det fortfarande gemensamma nämnare och teman som dyker upp för alla tre av de opinionsbildande artiklarna. Följande är de större teman som lyfts inom artiklarna som berör kristendomen och kristna elevers upplevelser i skolmiljön.

6.2 Tydlig sekularism, främst bland lärare som ska ansvara för elevernas trygghet

Det första temat som även är den mest förekommande bland de opinionsbildande artiklarna handlar om hur det förekommer en dominant sekulär norm i skolmiljön, och hur denna norm främst upprätthålls av lärare. Artiklarna betonar även hur problematiskt det blir för kristna elever att lärarna är de som utövar en norm som går utöver de religiösa elevernas beaktning, eftersom lärarna är även de aktörer som eleverna ska kunna vända sig till när de behöver hjälp och förvänta sig stöd.

Ungdomar uppger att lärare har en ”dumförklarande ton när det gäller kristendomen i förhållande till vetenskapen” och beskriver hur religionslärare på gymnasiet ägnar sig åt ”raljerande över tro”. En ung person som tillhör en ortodox kyrka skriver: ”Jag blev kallad dum, fick kommentarer som ’tror du på tomten också’, hånades med vulgära skämt om min tro ... Värst var min

gymnasielärare i geografi. Jag lyfte det flera gånger men fick inget stöd av någon i skolan.
(Arborelius, Alm, Dioscoros Atas, Jackélen & Wiborn 2020).

Citatet ovan är lyften från artikeln *Många unga kristna upplever sig kränkta* (2020) som är skriven av Sveriges Kristna Råd, exemplet innehåller elevers upplevelser gällande hur deras religiösa identiteter behandlas på skolan och hur de även upplever att lärarna bemöter deras bekymmer.

Nu publicerar Claphaminstitutet rapporten "Kränkt för sin tro", som bygger på intervjuer med 20 unga kristna från olika grenar på kyrkotrådet, och som visar på en grundläggande bild av en ibland outtalad men ofta också aktivt kränkande sekulär intolerans i skolan. Detta är ett oacceptabelt mönster i svensk skolmiljö, och det behöver förändras. (Eddebo, Ewert & Magnusson 2020).

Detta citat är lyft från artikeln *Den sekulära normen marginaliserar kristna elever* (2020), detta exempel använder sig av Claphaminstitutets rapport för att försöka belysa en sekulär norm som de kristna deltagarna i rapporten uttalar sig kring. Skribenterna betonar även en sekulär intolerans som de hävdar finns i skolan och att det är ett mönster som behöver upplösas.

[...] att de här barnens mobbare ibland faktiskt återfinns bland lärare och andra vuxna. Stolta ateister som tycker att religiös tro är löjligt eller oförenligt med vetenskapen. Naturkunskapslärare som inte tror att kristna elever kan förhålla sig sakligt till lektionsmaterialet och som "innan jag fått frågan bestämt sig högt inför alla om mina åsikter angående evolution. (De Gregorio 2020).

Detta citat är lyft från artikeln *Skandal att kristna barn mobbas – av sina egna lärare* (2020), i artikeln hävdar De Gregorio att vad lärarna gör när de bemöter kristna elever på detta vis är att mobba dem. De Gregorio försöker även exemplifiera en generell attityd som hon menar lärarna bär genom att bunta ihop religiösa elever att tänka på ett sätt, detta gör hon genom att sarkastiskt stereotypisera ett vanligt svar som en lärare skulle kunna bemöta religiösa elever med. Alla dessa citerade exempel har ett gemensamt tema av en sekularisering som lärarna utövar gentemot elever.

6.3 Religiösa friskolor med konfessionell profil och vikten den bär för religiösa elever

Det andra temat handlar om att religiösa friskolor dyker upp och nämns i alla tre av de opinionsbildande artiklarna som berör kristendomen och kristna elever, de nämns även i de

allra flesta fallen i relation till hur religiösa grupper påverkas av den sekulära normen. Genom att religiösa friskolor anses vara ett problem bara för att de har en konfessionell profil, trots att eleverna kan prestera bra eller uppvisa goda resultat. På så vis är detta även ett större tema som går att finna i alla av artiklarna, dock är det bara i en av artiklarna som går in i det mer djupgående, därför har jag valt att lyfta citerade exempel utifrån enbart den artikeln.

Regeringens utredning "Nya regler för skolor med konfessionell inriktning" betonade att elever berättat vid utredningens skolbesök hur de upplevt kränkande behandling och diskriminering i kommunal skola på grund av sin tro. Dessa elever uttryckte att de fått en bättre skolsituation när de bytt till en skola med konfessionell inriktning. (Eddebo, Ewert & Magnusson 2020).

Citatet som lyfts är från artikeln *Den sekulära normen marginaliserar kristna elever* (2020) och uppvisar hur religiösa elever uttryckt sig blivit illa behandlade inom kommunala skolor på grund av sin tro. Dessa elever uppvisar även en vilja till att gå i skolor med konfessionella inriktningar där respekt och tolerans för deras tro och religiösa identitet är närvarande.

Regeringens uttalade ambition är i stället att stoppa nya konfessionella skolor; de skolor som är en räddning för många av de elever som dagens svenska skola sviker (Eddebo, Ewert & Magnusson 2020).

Detta citat som lyfts från samma artikel (2020) vill uppmärksamma hur religiösa elevers behov för en skolmiljö som de känner sig trygga i, försummas när regeringen vill lägga ner de verksamheterna och sviker elevernas förtroende för en trygg skolgång. De andra artiklarna indikerar liknande synpunkterna när religiösa friskolor dyker upp, men inte i samma utsträckning.

6.4. Svenska skolans misslyckande av att inkludera alla elever och religionskunskapsämnet som inte lever upp till sitt syfte och uppdrag

Det tredje temat som är återkommande i alla tre av de opinionsbildande artiklarna som berör kristendomen och kristna elever handlar om att skolan ska vara en plats som är till för elever, och att skolan misslyckas med att vara en plats som är öppen för alla när religiösa elever blir kränkta på detta vis.

Skolan är en social mötesplats där ungdomar ska lära sig att leva med andra som har en annan bakgrund än sig själv. Det står vidare i läroplanen för religionskunskap att undervisningen ska "bidra till att eleverna utvecklar beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin

omgivning”. Trots det anger en fjärdedel av dem som upplever sig kränkta att det är lärare som utsätter dem. Det som framkommer i enkätundersökningen är särskilt allvarligt då det sker i en miljö som kräver obligatorisk närvaro enligt skollagen. Vi vet att den stora majoriteten av lärare utför ett gott arbete, men när det är läraren som utför kränkningen är detta mycket problematiskt eftersom en elev som upplever sig utsatt ska vända sig till sin lärare. (Arborelius, Alm, Dioscoros Atas, Jackelén & Wiborn 2020).

Detta citat är lyft från artikeln *Många unga kristna upplever sig kränkta* (2020) och uppvisar hur skolan som mötesplats och statlig institution som vilar på en demokratisk grund, ska vara öppen för alla elever och tolerant för alla människors trosuppfattningar. Dock betonar denna artikel hur detta blir ett problem när undersökningen som artikeln utgår ifrån upplever att lärarna som ska stå bakom skolans demokratiska grund, är dem som kränker eleverna. Detta tema genomsyrar även de andra opinionsbildande artiklarna som berör kristendomen och kristna elever och återkommer centralt som en gemensam nämnare för de artiklarna.

6.5 Opinionsbildande artiklar som berör judendomen

När det kommer till de opinionsbildande artiklarna som berör judendomen och judiska elever i svensk skola, handlar det främst antisemitism i skolan som judiska elevers utsätts för och hur skolan bemöter situationerna. Av de utvalda artiklarna är det två stycken av tre artiklar som tar plats i Malmö och där Mirjam Katzin är central i artiklarna. Katzin har arbetat som rapportförfattare och i ett försök att motarbeta antisemitism, har hon producerat rapporter för att få en övergripande bild över hur situationen ser ut i Malmö. Hennes rapportarbete står centralt för de två av tre artiklar som utspelar sig i Malmö, den resterande artikeln handlar även om judiska elever i svenska skolan och den antisemitism de bemöter under sin skolgång, denna artikel tar dock plats i Stockholm. Trots att artiklarna skiljer sig åt geografiskt med olika personer involverade, finns det gemensamma nämnare som går att dra mellan artiklarna i form av centrala teman som återkom mellan vad artiklarna ville rapportera. Följande är större och återkommande teman som gick att finna i alla tre av de opinionsbildande artiklarna, som berör judendomen och judiska elevers upplevelser i den svenska skolan.

6.6 Antisemitism

Det första temat som är det mest centrala och återkommande temat för alla av de opinionsbildande artiklarna som berör judendomen och judiska elevers upplevelse i svenska

skolan, har med antisemitism att göra. De opinionsbildande artiklarna uppvisar även hur antisemitismen som uttrycks i skolan har ett komplext uttryck som rymmer flera ingångsvinklar, vilket gör att den antisemitiska problematiken blir svår att tackla. Det kan handla om att antisemitismen tar sig uttryck i form av Israel-Palestina konflikten, det kan även handla om konspirationsteorier som vilar på en antisemitisk grund som dyker upp i skolmiljön och har anknytning till geopolitiska konflikter i mellanöstern. En annan förekommande bakgrund till den uttryckta antisemitismen, har med förintelsen att göra där förklaringen bakom problematiken vilar på nazistiska rötter. Detta är ett tema med många infallsvinklar som gör det till ett komplext område att tackla, när uttrycket bakom problematiken vilar på många olika grunder som de judiska eleverna upplever i sin skolgång.

... jag hade typ ett litet gäng i klassen som heilade och drog judeskämt. Och de kom alla från olika bakgrunder, så det var verkligen av alla slag som höll på. (Janzon, 2021).

Under hela min grundskola så fick jag alltid ta diskussioner om Israelfrågan och det är ju sjukt egentligen, att vi som svenska judar ska vara ansvariga för att reda ut den frågan. I alla diskussioner var alla emot mig, för att de tänkte att jag var jude och därför stöttar Israel, utan att jag själv fick bestämma vad jag tyckte (Janzon, 2021).

Dessa citat är lyfta från artikeln *Unga judar i Malmö: vi angrips i skolan* (2021) och de är båda från judiska elever som återberättar hur de blivit bemötta med antisemitism under sin skolgång, inom de utvalda citaten förmedlar eleverna både två hur de bemöts av antisemitism men hur antisemitismen uttrycker sig på olika grunder. Första citatet lyfter antisemitism på en nazistisk grund där det indikeras att det gjorts antisemitiska skämt med nazistiska inslag som går tillbaka till förintelsen, medan det andra citatet lyfts antisemitism grundad på Israel-Palestina konflikten med inslag av konspirationsteorier, som att alla judar står bakom Israel i konflikten.

Det är allt från snåla jude till jag ska gasa dig. Jag har haft kompisar som också skämtat om det, och det känns faktiskt fruktansvärt att de tar sig sådana friheter. Det man gör då är att normalisera en rasistisk jargong (Lundgren, 2021).

Detta citat är lyft från artikeln *Judar i Malmö väljer bort vissa skolor* (2021) och precis som titeln indikerar, handlar den om varför judiska elever väljer bort skolor då de inte känner sig trygga eller välkomna till skolor på grund av den rådande antisemitismen de möter. Det lyfta citatet är från en judisk elev som berättar hur långt antisemitismen sträcker sig, från en antisemitisk konspirationsteori som är byggd på att judar besitter större mängder välfärd och

illvilliga att dela med sig av sin ekonomi, ända till nazistiska folkmordstekniker. Även i denna artikel lyfts Mirjam Katzins rapporter gällande antisemitism, artikeln lyfter tre huvudområden som Katzin lyckats identifiera gällande de antisemitiska uttrycken:

1. Idén om att världen egentligen styrs av judisk sammansvärjning, en konspirationsteori som åtminstone varit spridd sedan slutet av 1800-talet.
2. Idén att all religiositet är ociviliserad och att det därmed är fritt fram att uttala sig nedsättande om judiska seder och traditioner. Denna idé är stark i Sverige, menar Mirjam Katzin. Orsaken: vi ser oss i hög grad som ett rationellt och individualistiskt samhälle där religiösa uttryck hör till det förgångna.
3. Israel/Palestina-konflikten där judar i Sverige görs direkt ansvariga för Israels ockupationspolitik.
(Lundgren, 2021).

6.7 Skolor som bortförklarar och inte tar situationen på allvar

Det andra temat som lyfts hänger till stor del ihop med det första temat, nämligen om skolor som inte tar situationen på allvar och den antisemitismen uttrycks runtom skolmiljön. Detta fenomen var betydligt större i artikeln som berör antisemitism inom skolorna i Stockholm än de två andra som utspelar sig i Malmö;

Elever som heilar eller ritar hakkors förekommer på skolor i Stockholm. Men skolpersonal säger att barnen som gör det inte vet vad de håller på med eller vill vara kontroversiella... (Thurfjell, 2022).

Skolpersonalens svar tyder också på att de bortförklarar antisemitiska uttryck från etniskt svenska elever som pojkestreck eller okunskap medan elever från Mellanöstern antas komma från en "fördomskultur" där antisemitism är nedärvd i generationer. (Thurfjell, 2022).

Dessa citat är lyfta från artikeln *Judiska skolbarn utsatta: "Som en kniv i magen"* (2022) och påvisar hur lärarna på en skola väljer att bemöta antisemitismen som dyker upp i skolmiljön. Ett svar är att bemötandet gällande de antisemitiska uttrycken skiljs åt när de kommer från etniska svenskar som okunskap, tillskillnad från elever med bakgrunder från mellanöstern som förväntas uttrycka sig antisemitiskt. I artikeln förtydligar även skribenten hur en rapport som artikeln är baserad på kartlägger att antisemitiska uttryck i Stockholms skolor, inte skiljer sig åt beroende på om skolan har en hög andel av elever med utländsk bakgrund eller inte. Precis som titeln till artikeln uttrycker är det en judisk elev som menar att det känns som att få en kniv i magen när elever uttryckt sig antisemitiskt. Detta fenomen fanns enbart i artikeln som

porträtterar antisemitism bland Stockholms skolor, dock är temat av att judiska elever inte känner sig trygga i de flesta skolorna applicerbart till varenda en av artiklarna.

6.8 Judiska elever som känner att de behöver dölja sin religiösa identitet

Det tredje temat som lyfts hänger även starkt ihop med de två föregående temana, det handlar om att judiska elever känner att de behöver dölja sin religiösa identitet under sin skolgång och att de inte riktigt får vara sig själva i fred.

Det finns som en lista över skolor som är okej för judar och inte. Egentligen är alla gymnasieskolor svartlistade utom några få. Det är bara så. (Lundgren, 2021).

Detta citat är lyft från artikeln *Judar i Malmö väljer bort vissa skolor* (Lundgren, 2021) och yttras av en judisk elev som blev intervjuad för artikeln. Citat sammanfattar i ett nötskal den generella attityden judiska elever har byggt som respons, till att få möta ett konstant uttryck av antisemitism i de flesta skolorna. Det visar även att det finns skolor som eleverna känner att de hellre vill söka till för att få kunna vara sig själva på skolmiljön. Det finns även en ytterligare dimension till detta tema som lyfts nedan;

Det finns, enligt studien, två berättelser om judendom som förmedlas i skolorna. En om ortodox judendom, som eleverna möter i religionsundervisningen, samt en kopplad till Förintelsen. Detta skapar en ambivalens hos judiska ungdomar, som varken upplevt det ena eller det andra (Lundgren, 2021).

Detta citat är lyft från artikeln *Judar i Malmö väljer bort vissa skolor* (2021) och uppvisar även samma problematik, men att det även i detta fall framställs i hur judar porträtteras inom undervisningen av religionskunskapsämnet. Utöver antisemitismen som lyfts blir detta även en djupare problematik som kommer från skolans håll och bidrar till temat av att judiska elever inte får vara sig själva.

6.9 Opinionsbildande artiklar som berör islam

När det kommer till de opinionsbildande artiklarna som berör islam och muslimska elevers upplevelser i den svenska skolan, handlar det främst om en rådande islamofobi som aktivt praktiseras gentemot muslimer. Alla tre av de artiklarna som berör islam och muslimska elever

skildrar islamofobi ur flera olika områden och åsyftar att visa hur muslimska behov och frågor, aktivt motarbetas på olika plan av olika anledningar. Den mest utmärkande aspekten av de opinionsbildande artiklarna som berör islam och skolgången för muslimska elever, handlar om religiösa friskolor med muslimsk profil och hur de behandlas till skillnad från andra konfessionella friskolor. Religiösa friskolor med muslimsk profil var ständigt återkommande i artiklarna och kan även ses som ett centralt område där mycket av de teman som dyker upp bland de olika artiklarna, ständigt återkommer. Av alla artiklarna som berör islam och muslimska elevers upplevelser inom svenska skolan, är följande de teman som dök upp som gemensamma nämnare för de utvalda artiklarna.

6.10 Islamofobi (främst hos religiösa friskolor som har muslimsk profil)

Det främsta temat för de opinionsbildande artiklarna som berör muslimska elever och deras skolgång har med islamofobi att göra. De opinionsbildande artiklarna skiljer sig åt i vilket fokus de har och vilka områden de vill uppmärksamma, trots det dras de alla in i ett gemensamt fält av att det som binder ihop artiklarna grundar sig i islamofobi som uttrycker sig på olika sätt, inom olika områden. Två av tre artiklar försöker uppmärksamma islamofobi bland flera frågeställningar inom flera olika plan samtidigt, medan en artikel av tre fokuserar främst på hur religiösa friskolor med muslimsk profil får ett sämre bemötande än vad andra religiösa friskolor får. Med detta påpekade erbjuder de opinionsbildande artiklarna en möjlighet till att försöka belysa hur islamofobi utspelar sig inom olika områden där en muslimsk folkgrupp försöker etablera sig, denna del kommer främst fokusera på delarna av de opinionsbildande artiklarna som berör religiösa friskolor då det är vart relevansen för detta tematiska område faller in.

Det är inte bara individer som drabbas av islamofobin. Även institutioner med muslimsk profil eller som förknippas med muslimer, drabbas hårt. Safirskolan i Göteborg är en av dem. Samtliga kommunfullmäktigepartier har anslutit sig till Sverigedemokraternas förslag och beslutat att stänga ner Safirskolan. (Yüksel, Slim & Abdou, 2020).

Detta citat är lyft från artikeln *Stoppa diskrimineringen av muslimer* (2020) och påpekar hur en tidigare religiös friskola med muslimsk profil tvingades stänga ner då den blev aktivt motarbetad av flera olika partier och aktörer. Skribenterna sätter även betoning på hur de menar att islamofobin blir ett strukturellt problem för den muslimska befolkningen, när institutioner tvingas stängas på grund av att de är associerade med islam och muslimer. Att religiösa

friskolor med muslimsk profil läggs ned på detta vis menar skribenterna, är en pågående tendens som främst riktar sig mot muslimer och som grundar sig på islamofobi.

Den senare tidens utveckling skvallrar om ett större bekymmer. Ett där muslimska friskolor tvingas läggas ner. En efter en. I Örebro tvingades nyligen Alsalamskolan lägga ner sin verksamhet. Till SVT sa Hussein Aldaoudi, ordförande i Skandinaviska stiftelsen för utbildning, SSFU nyligen att: ”Vi motarbetas av privata aktörer och bedömer att vi inte kan bedriva skolverksamhet. Vi förstår inte det här, eftersom vi är godkända av Skolinspektionen har ekonomin i ordning och våra elever presterar bra resultat. (Osman, 2021).

Detta citat lyft från artikeln *Varför denna hetsjakt på muslimska friskolor* (Osman, 2021) uppvisar en tendens vilket fungerat som en dominoeffekt där muslimska friskolor behövs stängas ner, skribenten lyfter även ett citat från en utbildningsordförande för en av skolorna som lagts ner. Citatet ifrågasätter vad det kan vara som lett till att beslutet togs för att skolan skulle läggas ner, när skolan har uppfyllt vad som förväntas för att sköta en skolverksamhet. Skribenten använder detta exempel för att väcka frågeställningen om beslutet kan ha vilat på en islamofobisk grund.

Det finns tendenser till ”muslimmobbing” i många sydsvenska kommuner och liknande utspel från politiska partiers sida kan vi också se i de större städerna. Men ovanstående lär räcka för att visa fenomenet. Mobbingen är en farlig politik: den går islamofobiska opinioner till mötes och sänker tröskeln för hatbrott som vandalisering och våld. (Hjärpe, 2020).

Detta citat är lyft från krönikan *Kommunal muslimmobbing* (Hjärpe, 2020) och i denna krönika lyfts det handlingar av olika kommuner som skribenten menar grundar sig på att signalera en antimuslimsk förhållning till omgivningen. Skribenten talar även om risken gällande att större aktörer börjar normalisera och anamma en islamofobisk retorik och vilka politiska konsekvenser det kan ha, både för den utsatta målgruppen men även det politiska landskapet i samband med vilket inflytande som får ta plats i Sverige.

6.11 Religiösa friskolor och hur de muslimska pekas ut som syndabocken

Det andra temat som är återkommande i de opinionsbildande artiklarna gällande islam och muslimska elevers upplevelser i skolan handlar om religiösa friskolor med muslimsk profil,

mer specifikt för denna kontext handlar det om hur muslimska friskolor pekats ut som den stora syndabocken.

Men skolsystemet tycks inte vara samtidens stora bekymmer. Istället tycks den vara mer intresserad av att jaga muslimer och deras lärande. (Osman, 2021).

Detta citat är lyft från artikeln *Varför denna jakt på muslimska friskolor* (2021) och sätts i en kontext där skribenten uppmanar läsarna att vara kritisk till det svenska friskolesystemet, istället menar skribenten att intresset verkar vara mycket större för att förfölja muslimer och de muslimska utbildningsverksamheterna. Skribenten menar att andra skolor kommunala likaväl som friskolor har alla varit skyldiga för vad de muslimska friskolorna anklagas för, dock menar skribenten att när det är muslimska friskolor som anklagas bemöts det med en mycket större intolerans som ofta resulteras i att de läggs ned. Skribenten avslutar även artikeln med följande citat för att tydliggöra sin synpunkt;

Låt oss inte låtsas som att den nutida debatten om religiösa friskolor handlar om någonting annat än islamofobi. (Osman, 2021).

Även Hjärpe (2020) lyfter ett exempel där en antimuslimsk signalering riktar sig mot religiösa friskolor med en muslimsk profil;

Vid den socialdemokratiska partikongressen i april 2017 vände man sig som bekant mot etablering av religiösa friskolor och menade att det inte skulle få förekomma religiösa inslag i några skolor alls. (Hjärpe, 2020).

Detta citat är lyft från krönikan *Kommunal muslimmobbing* (Hjärpe, 2020) och i denna krönika vill skribenten belysa en stigande våg av antimuslimska handlingar som beslutats av olika kommuner, beslut som inte grundat sig på verklig problematik utan som istället vill signalera en markering av antiislam. Ett exempel på detta ur citatet är hur ett parti som Socialdemokraterna sakta men säkert dragits in i denna antimuslimska våg, genom att öppet etablera en mer förkastlig retorik gentemot religiösa friskolor där muslimska friskolor ansökningar fått avslag eller lagts ned helt och hållet som ett resultat av denna retorik.

7. Analys

I denna del av uppsatsen kommer det presenterade resultatet att analyseras utifrån Karin Kittelmanns (2015) operationalisering av sekularism och sekularitet. Kittelmanns (2015) operationalisering kommer användas som ett ramverk för att analysera innehållet och se ifall det går att dra paralleller, mellan innehållet bland de olika artiklarna och Kittelmanns (2015) givna slutsatser av sekularism och sekularitet. Analysen kommer successivt att se igenom respektive religiös tradition och analysera de en efter en, slutligen kommer materialet ställas i ett helhetsperspektiv och se ifall det går att uppfatta ur ett större perspektiv som bär relevans för alla religiösa traditioner, och även försöka se vart de skiljer sig åt i deras upplevda vardag.

7.1 Problemområden och utmaningar för religiösa elever i skolgången

Det mest genomsyrande fenomenet bland alla artiklar och teman som går att ställa i relation till Kittelmanns (2015) operationalisering, handlar främst om hur uppenbart närvarande den sekulära diskursen är inom den svenska skolan för religiösa elever i deras skolgång. Alla artiklar som presenterats för respektive religiös tradition har på olika vis och på olika plan, uttryckt ett fientligt bemötande och en intolerant attityd gentemot elevernas religiösa identiteter från både skola och lärare, detta har många gånger resulterat i att religiösa elever känner att de behöver dölja sin religiositet. Den andra sidan av samma mynt är att religion även uttrycks på ett vis och förklarats som något primitivt, någonting som tillhör mindre utvecklade människor och en äldre tid när människor inte visste bättre. Även att religion motsvarar en sorts antites gentemot vetenskap, förnuft och civiliserade utveckling, då det uttrycks på ett vis där dessa två alltid står i konflikt gentemot varandra och inte kan samspela överhuvudtaget, samt en vedertagen föreställning av att bibehålla ett ateistiskt ställningstagande motsvarar en neutral position i relation till religion.

Dessa attityder, förhållningssätt och beteenden uppstår både i klassrummet bland elever och klassrumsdynamik, men även från lärare och skolledningar som bär ansvaret för elevernas trygghet under sin skolgång. Alla dessa aspekter går att finna i Kittelmanns (2015) operationalisering av den sekulära diskursen och hegemonin inom religionskunskapsämnet i den svenska skolan. Utifrån Kittelmanns (2015) utgångspunkt går detta att beskriva utifrån ett sekularism-perspektiv av att se det sekulära som en anti-religiös ideologi, vars önskan är att minska religionens inflytande från all statlig makt men även minska dess befintliga roll i samhället. Utifrån detta perspektiv går det att se den svenska skolan som en förlängning av den

svenska staten och att den svenska staten alltid påverkas av de samhällsförändringar som sker. Svenska samhället har genomgått många stora förändringar det senaste århundradet, förändringar som påverkat staten och som påverkat utvecklingsriktningen av den svenska skolan. Ett tydligt exempel hur dessa förändringar har en växelverkande effekt på varandra går att finna i religionskunskapsämnet, som har genomgått drastiska förändringar på senaste tid. Där föreställningar av sekularism varit djupt närvarande för utvecklingen av det svenska samhället. Detta har även påverkat vilken utvecklingsriktning religionskunskapsämnet har följt och hur det har formats till att vara ämnet det har blivit till idag (Kittelmann 2015, s.255).

7.2 Analys av artiklarna som berör kristendomen och kristna elever

Kittelmans (2015) operationalisering kan erbjuda en tillgång till att bilda en djupare förståelse för bakgrunden till detta uttryck som många religiösa elever uttrycker i artiklarna. Att en sekulär diskurs vilket opererar som en hegemoni klassrummet välkomnar uttryck som hunsar religion bort från offentligheten genom att presentera sina uttryck som överlägsna och mer självklara, samtidigt som ett klimat skapas som avvisar andra uttryck som inte överensstämmer med den diskursen kan vara ett perspektiv att närma sig detta fenomen ifrån (Kittelmann 2015, s.256). Av alla artiklar som presenterades från respektive religiös tradition, var det främst kristendomen som religiös tradition i artiklarna som påpekade fenomenet av en sekulär diskurs och aktivt arbetade till att försöka utmana den sekulära diskursen. Det förekom även sporadiskt bland judendomen, men en övergripande majoritet bland de artiklarna som handlade om kristna elever. Detta är även någonting som Kittelmann (2015) identifierar i avhandling, i vad Kittelmann (2015) benämner vara en ”svenskhetdiskurs”, denna diskurs utmanar den sekulära diskursen genom att uttrycka Sverige som ett kristet land istället för ett sekulärt och sammanväver den svenska identiteten och svenskhet med kristendomen, genom dess närvaro i svensk historia med kristna värderingar och traditioner. Det intressanta med denna diskurs som Kittelmann (2015) poängterar är att denna diskurs inträdes oftast när det uppstod ett behov hos eleverna av att identifiera ett ”vi” i relation till ett ”dem” under religionskunskapsundervisningen. När eleverna behövde en referensram att identifiera sig själva med i form av en nationell identitet med religiösa inslag, för att sedan jämföra sig själva med den religionen de studerar eftersom den religionen och de religiösa som följde den religionen som studerades, beskrevs som ”de andra”.

Det som dock är en tydlig distinktion gentemot hur kristna elever beskriver sig själva i de kristna artiklarna och från fenomenet som Kittelmann (2015) belyser, handlar om svensk identitet och personlig tro. I denna svenskhetsdiskurs som Kittelmann (2015) belyser används religion som ett uttryck vilket kännetecknar nationell identitet genom historia, värderingar och traditioner men inte genom personlig tro (Kittelmann 2015, s.256). Denna diskurs uttrycker en liknande betoning som de kristna artiklarna gör i vilken väsentlig roll kristendomen har spelat i svensk historia och hur svensk identitet har formats utav den kristna religionen, dock går inte svenskhetsdiskursen längre än nationell identitet och är inte särskilt intresserad av religionen ur en bemärkelse av personlig tro, vilket var väsentligt för alla de kristna artiklarna där de kristna elever menar att de främst attackeras och mobbas på grund av sin kristna tro.

7.3 Analys av artiklarna som berör judendomen och judiska elever

Artiklarna som berör judendomen och de judiska elevernas upplevelser i sin skolgång uttrycker även en tydlig närvaro av en sekulär diskurs och hegemoni som fungerar som en generell norm på skolan. Det tydligaste exemplet som går att finna ligger i ett av de huvudområdena som lyfts och identifierats inom Mirjam Katzins forskning av antisemitism, det huvudområdet som beskriver en generell idé av att religion och religiositet beskrivs och framställs som något ociviliserat. Denna framställda punkt går hand i hand med Kittelmanns (2015) operationalisering av sekularism, den sekulära diskursen och den hegemoniska positionen den intar i klassrummet för religionskunskapsämnet. Det som dock skiljer sig åt för de judiska elevernas upplevelser av denna begränsande sekulära diskurs, är att denna framställda huvudpunkt som har en sekulär grund, även är sammanvävd med antisemitism.

De antisemitiska aspekterna av den utsatthet som de judiska eleverna uttrycker sig uppleva i artiklarna som berör de judiska elevernas skolgång, rör sig i ett komplex fält av konspirationsteorier mot judar, Israel-Palestina konflikten och har med förintelsen att göra. Alla dessa aspekter ställs i kontrast till en sekulär diskurs i klassrummet och inom skolmiljön som upprätthålls av lärare och skolan. Det var även fler judiska elever som uttryckte en större rädsla inför en ansökan till att börja på kommunala skolor, då det gick rykten om vilka skolor som var värst när det kom till antisemitisk närvaro. Denna rädsla hade även en motsatt sida där judiska elever uttryckte en längtan till att få börja på religiösa friskolor där deras religiösa identitet skulle respekteras och där antisemitismen inte skulle vara lika närvarande för de judiska eleverna, ytterligare en aspekt av detta har även med hur de judiska eleverna uttrycker

att lärare och skolledningen hanterat deras upplevelser. De judiska eleverna har uttryckt att lärare och skolledningen inte är tillmötesgående för dem med denna problematik, det har även varit judiska elever som uttryckt att lärare och skolledningen varit en del av problematiken som späder på problemet. I Kittelmanns (2015) avhandling nämns det även hur antisemitiska kommentarer kunde förekomma under religionskunskapsundervisningen, som exempelvis en elev som inte ville åka på en skolresa till en synagoga då elev uttryckte att den inte tycker om judar. Dock betonar Kittelmann (2015) i sin avhandling hur negativa kommentarer om judar inte var särskilt förekommande i klassrummet, utan att negativa kommentarer om religion var mycket mer förekommande när det kom till islam och muslimer (Kittelmann 2015, s.208).

7.4 Analys av artiklarna som berör islam och muslimska elever

Artiklarna som berör islam och de muslimska elevernas förutsättningarna för deras skolgång, uttrycker även närvaron av en sekulär diskurs som intar en hegemonisk position i klassrummet och genomsyrar religionskunskapsundervisningen i den svenska skolan. Även i detta fall påpekas det ett djupare fält av komplexitet då denna sekulära diskurs sammanvävs med islamofobi gentemot muslimer, dock pekar innehållet gällande artiklarna som berör islam och muslimska elevers skolgång mot en unik position i ett mer generellt område. Nämligen vikten av religiösa friskolor och hur konfessionella friskolor med muslimsk profil i stort sett pekas ut som den stora syndabocken, samt hur muslimska friskolor målas upp som det grundläggande problemet och blir måltavlan för all kritik riktad mot (religiösa) friskolor. Denna utpekning grundar sig i vad artiklarna argumenterar för att vara en islamofobisk och antimuslimsk grund, som gör att religiösa friskolor med muslimska profiler och muslimska elevers skolgång hela tiden motarbetas av större aktörer som inte är toleranta mot en närvaro av islam eller muslimska organisationer. På många sätt är detta ett liknande fenomen i jämförelse med vad som uttrycks i artiklarna som berör de judiska elevernas skolgång, det som dock skiljer sig åt ifrån det fallet handlar mer om att de muslimska artiklarna har en ännu större betoning av religiösa friskolor för muslimska elever.

Detta i samband med att ett intolerant bemötande gentemot islam och muslimska friskolor verkar vara mycket mer vedertaget att uttrycka, vilket gör det enklare att utpeka och angripa muslimer enligt artiklarna som berör islam och muslimska elever. Alla artiklarna som berör islam och muslimska elevers skolgång talar om antimuslimska handlingar som grundar sig på en islamofobisk grund, och hur det mer specifikt karaktäriseras inom religiösa friskolor med

muslimsk profil. Utifrån Kittelmanns (2015) operationalisering av begreppet sekularism, är detta förmodligen den tydligaste anknytningen utifrån innehållsmaterialet som går att göra till det begreppet. Detta är ett tydligt exempel på hur det kan uttrycka sig när en ideologi med en normativ ordalydelse och antireligiösa önsknings får större fäste i den offentliga sfären, och medför en normaliseringsprocess som gör det mer vedertaget att angripa religiösa minoritetsgrupper. En av artiklarna som berör islam och muslimska elevers skolgång benämnde detta som muslimmobbing på en kommunal nivå och varnade även för vilka konsekvenser det kunde få ifall det fick ännu större fäste. I Kittelmanns (2015) avhandling uppvisar hon hur islam framstår som ett specialfall inom akademien och religionsrelaterade studier, samt hur porträttering av islam och muslimer framställs som endimensionella. Kittelmann (2015) hänvisar även till en norsk studie som demonstrerar hur unga personer förhåller sig till diskurser gällande religion och mångfald, dessa diskurser innehåller teman som rädsla för invandring och främlingsfientlighet, en korrelation mellan invandring och ökad kriminalitet, den muslimske terroristen, islamisering av samhället, att islam och muslimer är en homogen grupp samt normen av att betrakta norrmän som vita. Kittelmann (2015) menar att dessa diskurser influerar vilken perception som bildas kring religion och i synnerhet för islam (Kittelmann 2015, s.50).

Kittelmann (2015) uppvisar hur denna sekulära diskurs kan ta till form, i ett exempel från sin avhandling under en klassrumsdiskussion gällande religionsfrihet. Detta exempel visar hur den sekulära diskursen representerar olika religioner annorlunda och hur dessa representationer kan ha för inverkan och hur diskussionen kan skiftas när olika religioner ställs mot varandra. Kristendomen som religion började att beskrivas som ett problematiskt fenomen likt alla andra religioner, men när kristendomen senare jämfördes med islam fick kristendomen positiva konnotationer. Kristendomen beskrevs som kompatibel med det sekulära och individualismen, medan islam beskrevs som problematisk då den inte gick att medverka med det sekulära och islam beskrevs även som ett speciellt fall från andra religioner. Detta uttryck vilade även på islamofobiska och främlingsfientliga underlag där islam beskrevs som ett hot mot religionsfriheten och individualismen (Kittelmann 2015, s.148). Ännu ett exempel från Kittelmanns (2015) avhandling som lyfts är elever som identifierar sig kristna uttrycker hur de upplever sig själva som en minoritetsgrupp i relation till en sekulär kultur. Kristendomen var problematiserad och beskriven som föråldrad som andra religioner inom den sekulära diskursen, men blev rationaliserad och beskriven som västerländsk i jämförelse med islam. Även när islam och kristendomen vart delvis konstruerade i relation till varandra lyckades

kristendomen fortfarande positionera sig som en modern religion, medan islam beskrevs som en religion som var uråldrig. En stor del bakom denna tillskrivning handlade om att islam inte var kompatibel med individualismen, vilket inte var fallet för kristendomen (Kittelmann 2015, s.261).

7.5 Kittelmanns operationalisering ur ett större helhetsperspektiv

Avslutningsvis för denna analysdel går det att se att det finns tillräckligt många exempel utifrån de olika artiklarna som uttrycker en sekulär diskurs, vilket religiösa elever upplever som begränsande för deras skolgång och utvecklingen av deras identitet. Dock är det viktigt att ha i åtanke att detta är åsikter och upplevelser som uttrycks i ett oberoende område, där personliga tendenser kan vara avgörande för vad som uttrycks och hur det läggs fram i relation till denna arena. Många av de uttrycka fenomenen som uppstår inom de opinionsbildande artiklarna förekommer dock i Kittelmanns (2015) avhandling, vilket gör Kittelmanns (2015) operationalisering relevant för att närma sig detta område och bilda en fördjupad förståelse. De flesta av de exemplen från artiklarna som har analyserats har främst pekat mot Kittelmanns (2015) operationalisering av *sekularism*, men denna sekularism och motståndet som de religiösa eleverna har uttryckt mot den sekulära diskursen, är alla signifikanta aspekter till att förstå Kittelmanns (2015) operationalisering av *sekularitet*. Alltså den teoretiska aspekten av det sekulära som vill förstå vart religionens roll platsar i samhället i modern tid, vilket allt detta material och innehåll erbjuder en djupare ingång till att förstå.

8. Diskussion

I denna del av uppsatsen kommer ett resonemang föras i form av en större återblick för hela uppsatsen, med en avslutande diskussion där alla uppsatsens alla punkter blir sammanvävda med varandra och slutligen knyts samman.

8.1 En sekulär diskurs som intar en hegemonisk position, religiösa elever och behovet av religiösa friskolor

Efter att ha samlat in information, presenterat materialet och analyserat innehållet är det fortfarande en aspekt av detta område som sticker ut som ett päron bland apelsiner. Det handlar om hur närvarande den sekulära diskursen är inom religionskunskapsundervisningen, och vilken kraftig påverkan den hegemoniska positionen som diskursen intar har för de religiösa eleverna. Detta har målats upp som en miljö där religionen blir utpekad som det stora päronet vilket bär kärnan till utvecklade livsstilar och primitiva tendenser som inte är förenliga med ett demokratiskt och utvecklat samhälle. Inom den sekulära diskursen har det visats att all form av religion och religiositet problematiseras där ett resultat av det när det intar en hegemonisk position, blir då att religiösa elever uttrycker att de känner sig utanför i skolmiljön både inom undervisningen men även bemötandet av elever och lärare. Det som intresserar mig som skribent för denna uppsats, är att utifrån den tidigare forskningen och de insamlade opinionsbildande artiklarna som har tydligt påpekat hur alla religiösa traditioner inom den abrahamitiska läran, eventuellt anses påverkas av denna hegemoniska position av den sekulära diskursen. Dock för att utforska ytterligare en dimension av denna uttryckta utsatthet som religiösa elever syftar på är en intressant frågeställning, påverkas dessa elever från respektive religiösa traditioner i samma utsträckning?

Samtidigt som detta är angivet att alla religiösa elever påverkas av den sekulära diskursen, visar en större del av forskningen hur islam behandlas som ett speciellt fall under denna sekulära diskurs. I både den tidigare forskningen och materialet av de opinionsbildande artiklarna, har det framstått en tendens där islam är den religion som främst blir utpekad som det största päronet i ett rum av apelsiner. Av de många exemplen som är tagna från Kittelmans avhandling (2015) som uppvisar hur en sekulär diskurs framförs och upprätthålls som en hegemoni av både lärare och elever i klassrummet för religionskunskapsundervisningen. När religion väl blir problematiserat i klassrummet, är det främst islam som i de allra flesta fallen som tillskrivs med de mest destruktiva och problematiska aspekterna av religion som ett sorts

förkroppsligande, där islam målas upp som antitesen gentemot ett demokratiskt samhälle. Även i Lövheims artikel (2019) som handlar om hur religion har rapporterats om inom svenska nyhetsblad mellan årtalen 1988, 2008 och 2018 kommer Lövheim (2019) fram till en liknande slutsats. Främst för utvecklingstrenden inom religionsrapportering i svenska dagblad mellan 2008 och 2018 visar hur religion blivit ett större samtalsämne inom politiska debatter på nationell nivå, samt hur detta är ett resultat av hur religion fortsätter att växa som samtalsämne med offentliga uttryck i samhället, snarare än att handla om personlig tro. Parallellt med denna utveckling där religion fått större uttryck i offentligheten och samhället, har islam även vuxit till att bli den religion med flest rapporteringar och debatter om i den samhälleliga offentligheten. Även i Lövheims artikel (2019) dyker det upp en liknande tendens där islam är den mest nämnda religionen som även blir tillskriven med mest problemområden. Ett potentiellt perspektiv som går att dra utifrån sambanden mellan Lövheims artikel (2019) och Kittelmans avhandling (2015), är ifall den uttryckta antireligiositeten i klassrummet inom religionskunskapsundervisning för den svenska skolan som främst pekar ut islam, är ett resultat av en större utvecklingsriktning som växer ute i samhället.

En relevant synvinkel till det perspektivet går att finna i Berglunds artikel (2013) som menar att modellen för grunden det svenska skolsystemets vilar på samma grund som den svenska välfärdsstaten. Å ena sidan belyser detta perspektiv en korrespondens mellan den grundläggande etableringen av det svenska skolsystemet och den samhälleliga utvecklingen, som visar båda parterna alltid har influerat varandra och utvecklas parallellt. Å andra sidan blir det diffust att förstå vart religionens plats och den religiösa utvecklingsriktningen i samhället platsar in i detta perspektiv. Ytterligare en relevant aspekt från Berglund (2013) ligger i problematiseringen av det svenska religionskunskapsämnet, som utmärker sig tillskillnad från andra europeiska länders religionsundervisning. Den svenska religionsundervisningen kännetecknas som utmärkande eftersom det är ett obligatoriskt ämne i den svenska skolan och vilar på en icke-konfessionell grund, detta har motiverats utifrån Skolverket för att undervisningen ska vara i enlighet med Europakommissionens arbete av mänskliga rättigheter. Dock har detta bemötts av stark kritik av religiösa föräldrar i Sverige som hävdar att deras barn i den svenska skolan blir socialiserade in i sekularism och fostras till att ta efter ateistiska ställningstaganden, dessa är några av huvudargumenten som lett till religiösa friskolor fått kvarstå i Sverige och som även fått stöd av EU. Med denna information i åtanke och i kontext till vad de religiösa eleverna uttrycker i de opinionsbildande artiklarna, finns det ett samband

mellan elevernas längtan efter att få vistas i en religiös friskola och föräldrarnas argument till att deras religiösa elever inte får ett gott välkomnande i dem kommunala skolorna.

8.2 Att närma sig klimatet av den svenska religionsundervisningen med intersektionella glasögon

Utifrån de angivna perspektiven som grundar sig i akademisk forskning och de samlade uttrycken ifrån de opinionsbildande artiklarna, framstår ett fenomen som är kraftigt utmärkande. Att en sekulär diskurs som intar en hegemonisk position bidrar till att religiösa grupper upplever sig utstötta, men att alla religiösa grupper påverkas och drabbas inte på samma sätt inför denna diskurs. I de opinionsbildande artiklarna som berör judendomen var det en överskridande representation av antisemitism som var sammanvävd med den sekulära diskursen, där de judiska eleverna uttryckte sig alltid behöva ta ställning och försvara sig inför. En liknande aspekt gäller för de opinionsbildande artiklarna som berör islam där den sekulära diskursen sammanvävs med islamofobi och hur islam är den främsta religionen att bli utpekad som ett problem. Även i Kittelmans avhandling (2015) visade det sig att kristendomen som religion problematiserades och kritiserades öppet, men när den ställdes i jämförelse till islam kunde den tillslut beskrivas som en rationell och västerländsk religion.

Ett intressant tillvägagångssätt till att bryta ned detta fenomen och bilda en djupare förståelse hade varit att närma sig detta område ur en intersektionell synvinkel. Intersektionalitet är ett analytiskt ramverk som myntades av den afroamerikanska akademikern och medborgarrättsaktivisten Kimberlé Crenshaw i hennes artikel *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex* (1989). Detta analytiska ramverk är främst till för att förstå hur olika aspekter av en persons politiska och sociala identitet, sammanvävs för att skapa olika positioner av privilegium och diskriminering för olika människor i relation till dominerande maktstrukturer. Det kan handla om hur olika människors kön, hudfärg, sexuella läggning, klasstillhörighet, etnicitet eller religion med mera, banar vägen för vilka förutsättningar olika människor får för sina liv inom paradigmen av samhälleliga maktstrukturer som dominerar.

En intressant aspekt hade varit att analysera de opinionsbildande artiklarna med hjälp av ett intersektionellt perspektiv. I artiklarna som berör islam och muslimska elever var det två stycken artiklar av tre som talade om att implementera slöjförbud för religiösa elever. En intersektionell analys av detta exempel hade utforskat vilka de överlappande konsekvenserna hade varit för att vara muslim, kvinna och potentiellt icke-vit inför detta slöjförbud och vilken

påverkan detta eventuella slöjförbud, hade haft för dem eleverna som hade drabbas värst. Inom de opinionsbildande artiklarna som berör judendomen och de judiska elevernas upplevelser i deras skolgång var antisemitism närvarande inom alla artiklar, samt det komplexa fältet som de olika antisemitiska uttrycken rör sig emellan. En intersektionell analys av detta område hade varit att utforska vilka grunder de olika antisemitiska uttrycken vilar på, vart de är lika varandra och vart de skiljer sig åt.

Ytterligare en intressant infallsvinkel för detta fält hade varit att utforska när en sekulär diskurs och en uttryckt sekularism samverkar med andra antisemitiska grunder som exempelvis konspirationsteorier och nazism, för att se när de samverkar med varandra och när de åtskiljs ifrån varandra. I de opinionsbildande artiklarna som berör kristendomen och kristna elevers upplevelser i deras skolgång uttrycker artiklarna hur både protestantiska och ortodoxa kristna elever utsätts för mobbning. En intersektionell analys av detta område hade varit att se hur kristna och ortodoxa elever utsätts utifrån deras förutsättningar och vilken inverkan de har på varandra, beroende på vilka förutsättningar det är som skiljer sig åt emellan för eleverna.

9. Sammanfattning och slutsats

Religionskunskapsämnet är ett unikt ämne i den svenska skolan, då den har intagit en speciellt sammansmältande roll, som lycktas med att spegla både den svenska skolan och det svenska samhällets parallella utveckling. Denna studie har fokuserat på att undersöka och analysera nio stycken opinionsbildande artiklar som berör judendomen, kristendomen och islam. Undersökningen har kännetecknats av att identifiera de uttrycken som anges i artiklarna, vilket uttrycker att religiösa elever inte känner sig välkomna eller respektfullt bemötta inom både den svenska skolan, men även inom religionskunskapsundervisningen. Detta fenomen som identifierats inom artiklarna har analyserats med hjälp Karin Kittelmanns operationalisering av sekularism och sekularitet, vilket har använts som ett teoretiskt ramverk för att anknyta detta fenomen till ett större helhetsperspektiv som indikerar på vilken roll det sekulära har spelat i utvecklingen av det svenska samhället.

Slutsatsen denna studie drar utifrån de opinionsbildande artiklarna, som eventuellt kan vara influerade av personliga tendenser och oberoende ställningstaganden av skribenterna bakom artiklarna. Det är att det existerar en stark sekularism inom den svenska skolan och i klassrummen för religionskunskapsundervisningen. Denna sekularism har en stark påverkan för religiösa elever som inte känner sig välkomna i den svenska skolmiljön. Mycket av den uttryckta problematiken riktar även kritik till skolan som beskrivs vara en del av problemet, att lärare och skolledningen inte är medveten om hur dem medför till denna sekulära diskurs, leder till att eleverna inte känner att skolan tar deras situationer på allvar. Detta utanförskap som uttrycks av religiösa elever, skapar en större efterfrågan för religiösa friskolor där många religiösa elever menar att de bemöts med större tolerans och respekt. Med detta sagt har denna sekularism en avgörande roll och dessa opinionsbildande artiklar medför värdefull information, för att förklara hur sekulariteten ser ut i det svenska samhället. Alltså vart religionens plats består i dagens Sverige, både inom det svenska samhället och den svenska skolan.

Källförteckning:

Casanova (1994). "Public Religions in The Modern World". I: Axner, Marta. (2013). *Public Religions in Swedish Media A Study of Religious Actors on Three Newspaper Debate Pages 2001-2011*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studies in Religion and Society 11. 261 pp. Uppsala. ISBN 978-91-554-8748-5.

Berglund, Jenny (2013). "Swedish Religion Education: Objective but Marinated in Lutheran Protestantism?" *The Finnish Society for the Study of Religion*. Temenos Vol. 49 No. 2 (2013),

Löfstedt, Malin (2011). "Mångfald, berättande och livsfrågor – om religionskunskapsämnet i skolans tidigare år". I: Berglund, Jenny & Gunner, Gunilla (2011). *Barn i religionernas värld*. Stockholm: Liber.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina. (2018). *Textens mening och makt*. Studentlitteratur:

Crenshaw, Kimberlé. (1989). "Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics". *University of Chicago Legal Forum*: Vol. 1989: Iss. 1, Article 8.

Lidh, Carina (2018). "Representera och bli representerad: elever med religiös positionering i möten med skolans religionskunskapsundervisning". I: Franck & Thalén (red.) (2018).

Interkulturell religionsdidaktik utmaningar och möjligheter. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.

Lorentz, Hans & Bergstedt, Bosse (2018): "När interkulturella perspektiv möter religionsdidaktikens utmaningar". I: Franck, Olof & Thalén, Peder. (red.) (2018).

Interkulturell religionsdidaktik utmaningar och möjligheter. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.

Furseth, Inger (ed) (2018). "Introduction". I: Palgrave, Macmillan (2018). *Religious Complexity in the Public Sphere : Comparing Nordic Countries*.

Hartman, Sven (2009). "Med eleven i blickfånget – en aspekt på läroplansutvecklingen". I: Gunnarsson, Gunnar J, Grønlien Zetterqvist, Kirsten & Hartman, Sven. (2009). *Livet tillfrågas: teoretiska förutsättningar för en livsfrågeorienterad*. Stockholm: Stockholms universitet.

Lövheim, Mia. (2019). "The Swedish Condition': Representation of Religion in the Swedish Press 1988-2018". *The Finnish Society for the Study of Religion*. *Temenos* Vol. 55 No. 2 (2019), 271–92.

Malterud, Kirsti. (2014). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning*. Studentlitteratur AB, Lund.

Kittelmann Flensner, Karin. (2015). *Religious education in contemporary pluralistic Sweden*. ISBN 978-91-88348–68-5, Göteborgs universitet.

Thurfjell, David. (2015). *Det Gudlösa folket: de postkristna svenskarna och religionen*. Stockholm: Molin & Sorgenfrei.

Vikdahl, Linda. (2019). A lot is at stake. On the possibilities for religion-related dialogue in a school, in Sweden. *Religion & Education*, 46(1), s. 81-100.

Artiklar:

Arborelius, A., Alm, D., Disoscoros Atas, B., Jackelén, A., Wiborn, K. (2020). "Många unga kristna upplever sig kränkta". *SvD*. [Hämtad 10-11-2022 från

<https://www.svd.se/a/6j0XR0/manga-unga-kristna-upplever-sig-krankta>].

Eddebo, J., Ewert, P., Magnusson, S. (2020). "Den sekulära normen i skolan marginaliserar kristna elever". *DN*. [Hämtad 17-11-2022 från [https://www.dn.se/debatt/den-sekulara-](https://www.dn.se/debatt/den-sekulara-normen-i-skolan-marginaliserar-kristna-elever/)

[normen-i-skolan-marginaliserar-kristna-elever/](https://www.dn.se/debatt/den-sekulara-normen-i-skolan-marginaliserar-kristna-elever/)].

Gregorio De, Josefin (2020). "Skandal att kristna barn mobbas – av sina egna lärare". *SvD*.

[Hämtad 20-11-2022 från <https://www.svd.se/a/50zMQz/skandal-att-kristna-barn-mobbas-av-sina-egna-larare>].

Janzon, Eva (2021). "Unga judar i Malmö: Vi angrips i skolan". *Världen idag*. [Hämtad 25-

11-2022 från <https://www.varldenidag.se/nyheter/unga-judar-i-malmo-vi-angrips-i-skolan/repubo!ohXgvtb@gjdrGE4BPCPEwg/>].

Lundgren, Joakim (2021). "Judar i Malmö väljer bort vissa skolor". *Dagen*. [Hämtad 25-11-

2022 från <https://www.dagen.se/nyheter/2021/02/26/judar-i-malmo-valjer-bort-vissa-skolor/>].

Thurfjell, Karin (2022). "Antisemitism i Stockholms skolor – som en kniv i magen". *SvD*.

[Hämtad 10-12-2022 från <https://www.svd.se/a/velXkj/antisemitism-i-stockholms-skolor-som-en-kniv-i-magen>].

Yüksel, M., Slim, L., Abdou, K. (2020). "Stoppa diskrimineringen av muslimer". *ETC*.

[Hämtad 10-11-2022 från <https://www.etc.se/debatt/stoppa-diskrimineringen-av-muslimer>].

Osman, Bilan (2021). "Varför denna hetsjakt på muslimska friskolor?". *Expressen*. [Hämtad

28-11-2022 från <https://www.expressen.se/debatt/varfor-denna-jakt-pa-muslimska-skolor/>].

Hjärpe, Jan (2020). "Kommunal muslimmobbing". *Dagens Arena*. [Hämtad 15-11-2022 från <https://www.dagensarena.se/opinion/kommunal-muslimmobbing/>].

Nyberg, Bo & Brandström, Lars (2018). "Straffa inte kristna barn för misstag i muslimsk skola". *Expressen*. [Hämtad 15-12-2022 <https://www.expressen.se/debatt/straffa-inte-kristna-barn-for-misstag-i-muslimsk-skola-/>].